

L

La Bianca, Oystein S., 1949 Kristiansand, Norvégia - Tanulmányait a Loma Linda Egyetemen kezdte MA 1976. Brandesis PhD 1987. Tanított St. Andrews Egyetem 1980-tól. Antropológia professzor. Ásatásoknál antropológiai szakértő Wadi Tumilat Egyiptom 1979. Madaba feltárási tervnél 1984 -92. Szakterülete az archeológia. **Művei:** „The Madaba Plains project: Three Seasons of Exavation at Tell el-'Umeiri and Vicinity Jordan Echos du Monde Lassiue 34/9 1990. „The Diacronic Study Evolution of a Research Poject” in The Archeology of Jordan and Other Studies Andrews UP., 1986.

Laato, Antti J., 1961 Turku, Finnország - Tanulmányait az Abo Egyetemen kezdte 1983 licentia 1984. ThD 1988 Bölcsész kandidátus 1996. Finn Akadémia tagja 1989- Szakterülete a héber Biblia. **Művei:** „The Chronolgy in the Damascus Document of Qumran RQ 57 (1993) The Serevant of YHWH and Cyrus: A Reinterpretation of the Exilic Messianic Programme in Isaiah 40-55. Almquist and Wiksell 1992. Josiah and David Redivivus: The Historical Josiah and the Messianic Expectations of Expectation and Postexilic Times Almquist and Wiksell 1992. Who is Immanuel: The Rise and the Fundering of Isaiah's messianic Expextations Abo Acad. 1988.

Labahn, Michael 1964 Braunschweig-, Németország - Evangélikus teológiát tanult Oberursel, Tübingen és Göttingenben. 1998 teológiai doktorátus „Jesus als Lebensspender. Exemplarische Untersuchungen zu einer Formgeschichte des vierten Evangeliums anhand der johanneischen Wundergeschichten“ (vezetője Eduard Lohse). 1998 Második teológiai vizsga Kirchenprovinz Sachsen. 1995–1999 Tudományos munkatárs Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg. 2000–2006 Tudományos asszisztens Halle-Wittenberg. 2006 *post doktorális tudományos kutató Katoliks egyteem Éeuven*. 2004-től kiadója az “European Studies on Christian Origins” (ESCO), sorozat cím “Library of New Testament Studies” (T&T Clark International). 2004-től “Library of New Testament Studies” (LNTS; T&T Clark International) kiadói tanácsának tagja. Művei: Offenbarung in Zeichen und Wort: Untersuchungen zur Vorgeschichte von Joh 6,1–25a und seiner Rezeption in der Brotrede (Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament II/117: Tübingen: Mohr Siebeck, 2000). Jesus als Lebensspender: Untersuchungen zu einer Geschichte der johanneischen Tradition anhand ihrer Wundergeschichten (Beihefte zur Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft 98; Berlin – New York: de Gruyter, 1999). Hans Hübner, Antje Labahn und Michael Labahn, Vetus Testamentum in Novo. Vol. I.2: Evangelium secundum Iohannem (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2003) Udo Schnelle, Michael Labahn und Manfred Lang, Neuer Wettstein: Texte zum Neuen Testament aus Griechentum und Hellenismus. Bd. I/2: Texte zum Johannesevangelium (Berlin – New York: de Gruyter, 2001)

Łach Jan, Gorzków 1927 – Lengyelország - Papszentelése a tarnovi egyházmegyében: 1952. Teológiai tanulmányai: a Jagello Egyetemen abszolválta 1952-ben, licenciátust 1955-ben, doktorátust 1957-ben szerzett a Lublini Katolikus Egyetemen. A Pápai Bibliai Intézetben tanult tovább 1968–1969-ben, a Katolikus Teológiai Akadémián habilitált 1971-ben. Tanított Tarnow nagy szemináriumában. 1959-67. Warsóban a katolikus teológiai Akadémián 1969-től. A Bibliikum tanára 1980-tól. A fakultás dékánja New Jerseya 1980-83. 1986-90. Rektor 1990-től. Szakterülete a héber Biblia. **Főbb művei:** Commentry the Book of Psalms 1990. Studies on Theology of the Gospel of Jesus' Childhood 1978. 1-2 Samuel Book Comm. 1973. Jesus Son of David 1973. *Komentarz do Ksiąg Samuela*, (Kommentárok Sámuel Könyveihez). Poznań 1973; *Błogosławiony, który przychodzi w imię Pańskie*, (Áldott, aki az

Úr nevében jön). Varsó 1996; *Panie, chcę pójsć za Tobą*, (Uram, szeretnék követni téged). Varsó 1999; *W kręgu teologii dzieciństwa Jezusa*, (Jézus gyermekségének teológiája). Varsó 2001; *Konstytucja Bożego Królestwa. Kazanie na Górze*, (Isten Országának alkotmánya. A hegyi beszéd). Varsó 2003.

Lachmann, Karl (Carl) Konrad Friedrich Wilhelm, 1793 Braunschweig – 1851 Berlin, Németország - Filológus. 1800-ban végezte a középiskolát a Katherineumban, 1809-ben Lipszében és Göttingenben teológiát hallgatott. Heine (1729–1812) filozófiájának hatása alá került. 1814-ben diplomázott Halléban, 1815-ben habilitált Göttingenben, 1816-ban Berlinben megkapta az oktatási engedélyt görög-római ókor témában. 1816–1817-ben a königsbergi Collegium Fridericianumban tanfelügyelő, 1818-tól tanár Bonnban, majd a szépművészet, a tudományelmélet és az irodalomkritika professzora lett Delbrückben. 1827-től Berlinben klasszika-filológiát tanított. 1837-ben teológiai és jogi tiszteletbeli doktor lett a Berlini Tudományos Akadémián. A belső kritika módszerének kidolgozásával foglalkozott az epika intenzív kutatása (Nibelung-ének) és a poétika tanulmányozása mellett, de végzett nyelvtani kutatásokat is. 1826–1827-ben tanulmányozta az ÚSz szövegállományát. ~ teremtette meg az ÚSz szövegkritikájának módszerét, amellyel a kódex-családokat összekapcsolta az összöveg megközelítése érdekében. A korábbi vita a textus receptusról, az unciális kódexekről (A[02], B[03], C[04], H[015], P[024], Q[026], T[029], Z[035]) és a nyugati csoportról (D[05/06], E[08], G[012]), valamint az egyházatyáktól fennmaradt minuszculák és idézeteik ~ számára szövegkritikai variánsnak számítottak. Nem a legrégebbi szöveget akarta megállapítani, hanem a legkorábbi igazolható variáns szörendjét szerette volna rekonstruálni. A szinoptikus-kérdés vitájában elvetette a Griesbach-hipotézist és felismerte a Márk-evangélium elsőségét. Az evangéliumok elbeszélési formáinak különbségének elemzése vezetett a Q-forrás elméletének megalapozásához, azaz hogy a közösség rendelkezésére álló Q-forrást használta fel Mk és Mt, ezt pedig később Lk örökölte (ez az ún kettős Q-forrás elmélete). **Művei:** *Observationum critica capita tria consentiente amplissimo philosophorum ordine pro facultate legendi rite adipiscenda a.d. XV. April. MDCCCXV publice defendet auctor C.L. philosophiae doctor.* Göttingen 1815; *Sextii Propertii Carmina emendavit ad codicum meliorum fidem et annotavit C.L.* Leipzig 1816; *Ueber die urspr. Gestalt des Gedichts von der Nibelungen Noth.* Berlin 1816 (= KS I, 1-80); *Sagaenbibl. des Skand. Alterthums in Ausz., mit lit. Nachweisungen von Peter Erasmus Müller.* Berlin 1816; *De choricis systematis tragicorum Graecorum libri quattuor.* Berlin 1819; *Ausw. aus den Hochdt. Dichtern des dreizehnten Jh.s. Für Vorlesungen und zum Schulgebrauch, hrsg. von K. L.* Berlin 1820; *De mensura tragoediarum liber singularis.* Berlin 1822; *Die Gedichte Walthers von der Vogelweide.* Berlin 1827, ²1843; *Novum Testamentum Graecum Graece et Latine. C. L. recensuit Philippus Buttmannus Ph. f. Graecae lectionis auctoritates apposuit.* Tomus prior. Berlin 1842. Tomus alter. Berlin 18 (= NT II)

Lacocq, André 1927 Strassbourg, Belgium – Tanulmányait Strassbourgban kezdte és 1957-ben szerzett bölcész doktorátust. 1957-ben teológiai doktorátus 1961. A Belga protestáns teológiai fakultáson tanított 1958-69. Ószövetség professzora Speertus College of Judaica 1969-73. Vendég professzor Chicago Egyetem 1966-tól. Szakteülete héber Biblia, apokrifok, és post-biblikus tanulmányok. **Művei:** *Jonah, A psycho-religious Approach* Univ. of Sc. 1990. *Daniel in His Time* U of S.C. 1988. *The Book of Daniel* John Knox / SPCK 1979.

Lacordaire, Jean-Baptiste-Henri OP (Dominique), 1802 Recey sur Ource – 1861 Sorèze, Franciaország - Dijonban jogi tanulmányokat folytatott, Párizsban lett jogász. Chateaubriand

művei vezették az egyházba, 1824-ben szemináriumot végzett Issyben és 1826-ban Saint-Sulpice-ben. 1827-ben pappá szentelték. Az *Avenir* folyóirat társkiadója lett, vitázott kora nézeteivel, főleg oktatásüggyel, vallási és szociális kérdésekkel, illetve a sajtó szabadságával foglalkozott. 1832-ben betiltották az újságot, 1834-ben ~ prédikátor lett a St. Stanislaus kollégiumban. 1835-ben nagy sikere folytán meghívást kapott Quélen érsektől, hogy a párizsi Notre Dame szószékéről folytassa beszédeit. 1839-ben Olasz országban belépett a domonkos rendbe, bár az 1790 óta Franciaországban tiltott rend volt, ezért a noviciátusát ezért Itáliában végezte. 1840-ben Viterbóban lett professzor, majd visszatért Franciaországba és folytatta vitáit a francia nemzet hivatásáról a Notre Dame-ban. 1843-ban domonkos kolostort alapított Nancyban, ezzel visszavezette a rendet Franciaországba, további kolostorok alapítása után 1850–1854-ben ~ lett a francia provincia előjárója. 1848-ban, a forradalom alatt a nemzetgyűlés tagja volt, újságot is alapított (*Ère nouvelle*), majd a forradalom után elfordult a politikától. 1851-ben tiltakozott Napóleon államcsínye ellen a Notre Dame szószékéről, ezt követően nehéz évek következtek a rend számára. A rendi politikában is nagy összeütközések következtek a vezető személyiségek között: ~ szembenállt Alexandre Vincent Jandellel, aki ellenezte a szigorúságot. 1850-ben IX. Piusz pápa Jandelt rendi generálisnak nevezte ki Rómába. ~ 1854-ben a nagyvárosokban kezdett hasonló prédikációs sorozatokat (Bordeaux, Nancy, Grenoble, Lyon, Strassbourg, Toulon), és oktatási kérdésekkel foglalkozó általános helynök lett a rendben. 1861-ben felvették a Francia Akadémia tagjai közé. A kérügmatikus egzegézis katolikus képviselője. **Művei:** *Oeuvres complètes*. 9 kötet. Paris 1872–1880; *Considérations sur le système philosophique de M. de Lamennais*. Paris 1834; *Lettre sur le St.Siège*. Paris 1837; *Mémoire pour le rétablissement en France de l'Ordre des frères prêcheurs*. Paris 1839; *Vie de S. Dominique*. Paris 1841; *Lettres à un jeune homme sur la vie chrétienne*. Paris 1858; *Sainte Marie-Madeleine*. Paris 1860; *De la liberté de l'Eglise et l'Italie*. Paris 1860; *Lettres à des jeunes gens*. Paris 1863; *Correspondance de R.P.L. et de Mme Swetchine*. Paris 1864; *Correspondance inédite. Lettres à sa famille et à ses amis*. Paris 1870; MONTALAMBERT (szerk.), *Le Testament du Père Lacordaire*. Paris 1870; *Notice autobiographique sur le rétablissement des Frères Prêcheurs*. Paris 1870; *Lettres nouvelles*. Paris – Lyon 1895; DONDERS, A. (szerk.), *Leuchfeuer. Aus seinen Reden und Schriften*. Vechta 1935; HARTMANN, K. (szerk.), *Briefe über das christliche Leben*. Mainz 1946; CARRÉ, A. M. (szerk.), *Jésus Christ. Choix de Textes précédés d'une étude*. Paris 1960; *Lettre à Mme la Comtesse Eudoxie de la Tour-du-Pin et à Mme Favencourt*. Paris ²1886; *Lettres à la comtesse de la Tour du Pin*. Paris 1864; *Lettres inédits*. Paris 1874; *Lettres à la baronne de Prailly*. Paris 1885; *Lettres à Théophile Foisset*. 2 kötet. Paris 1885–1886; *Lettres à deux jeunes alsaciens-lorrains*. Paris 1921.

Lactantius, 250 Észak-Afrika – 317 Trier?. Afrika - Apologéta. Diocletianus császár (284–305) meghívta az udvarába retorikát tanítani. A keresztényüldözés kitörésével elveszítette állását, mert időközben keresztény lett. Nikomédiában rejtőzött, 317-ben Nagy Konstantin (306–337) Trierbe hívta és fia, Crispus nevelését bízta rá. „Keresztény Cicerónak” is nevezték mesteri latin tudása miatt. Fő műve a *Divinae Institutiones*, amelyet egy ismeretlen pogány filozófus támadására válaszul írt és a keresztény tanítás összefoglalásának szánta. **Művei:** *Opera omnia*. 2 kötet. Paris 1844 (= Migne PL 6 f.); BRANDT, S. – LAUBMANN, G. (szerk.), *Opera omnia*. 3 kötet. Wien 1890–1897 (= CSEL 19 und 27,1-2); Válogatott írásai és német fordításai. München 1919, Angolul: HROSA, H. (szerk.), *Divinae Institutiones*. 5 kötet. München 1963; McDONALD, M. F. (Hrsg.), *The Divine Institutes*. Washington 1964; Uő., *The minor works*, uo. 1965; CORSARO, F. (szerk.), *De mortibus persecutorum*. Catania 1970; BOELLA, U. (szerk.), *Divinae institutiones/De opificio Dei/De ira Dei*. Florenz 1973; CREED, J. L. (szerk.), *De mortibus persecutorum*. Oxford 1984; MONAT, P. (szerk.), *Institutiones divines*. I. kötet. Paris 1986 (= SC 326), II. kötet. Paris 1987 (= SC 337).

Ladd, George Eldon 1911 Alberta -1982?, Kanada - Megtérése 1929-ben következett be és a metodista egyházba lépett 1932-ben Massachusetts-ben a Gordon College-ba ment tanulni és Baptista lelkész lett Gilford, New Hampshire-ban. 1936-ban szerzett végzettséget a Gordon baptista teológiáján, és Montpellier-be költözött lelkésznek. 1942-ben tért vissza Bostonba az Egyetemre. 1943-ba a harvard Egyetemre irakozott és PhD tudományos fokozatot szerzett 1949-ban. H.J. Cadbury biztatta ahogy görög, latin és héber műveltségét fejlessze tovább. Heidelbergben G. Bornkamm és Eric Dinkler Újszövetséges tanítványa lett. 1950-ben visszatérve a Gordon College-ba a feladata baptista lelkészek és misszionáriusok képzése lett. Igen tehetséges előadó volt és az 1980-as években a legbefolyásosabb prédikátor Amerikában. Jézus és a királyság (1964) témakörében publikált és Újszövetségi kritika történetét írta meg. (1967). Majd ezt követte az újszövetségi teológia (1974). A történelem és üdvtörténet, eszkatológia, a Biblia egységének és különbözőségének témái izgatták. Egyrészt fundamentalista volt, másrészt modernista. A szószéken és az előadó teremben ugyanúgy Isten Igéjének tekintette a Szentírást. Érdekes módon Bultmann egzisztencialista hermeneutikáját szívesen használta (1964). **Művei:** The Blessed Hope Eerdmans 1956. Commentary ont he Book of Revelation Eerdmans 1974. The Gospel of the Kingdom Eerdmans 1959. Jesus and the Kingdom Word, 1968. The New testament and Criticism Eerdmans 1967. The Pattern of New testament Truth Eerdmans 1969. Jesus and the Kingdom Chicago 1964. A Theology of the New Testament Eerdmans 1974. The Young Chuch London 1964.

Lagarde, Paul Anton de (1854-ig Bötticher Paul) 1827 Berlin, - 1891 Göttingen Németország - Orientalista. 1851-ben habilitált Halleban. Kutatásokat végzett Londonban és Párizsban (1852-1853) de igen hosszan tevékenykedett Berlin-ben (1854-1866) 1869-ben lett a keleti nyelvek professzora Heinrich Ewald utódként Göttingen-ben. Tudományos munkássága elsősorban a Septuaginta kiadására koncentrált, valamint a szír, kopt, arám arab görög és latin bibliai szövegekre, valamint az egyházatyák szövegeire. Emelet elsősorban Pál teológiáját kutatta, melyben összekötő kapcsot látott az ószövetség és az evangéliumok teológiája között. Az egyház és az állam szétválasztása után nemzeti egyház alapításán fáradozott. A „Deutschen Schriften” írásait a nemzeti szocialisták gyakorta ideológiájuk alátámasztásául használták. **Művei:** Didascalia Apostolorum syriace, 1854 (Textausgabe); De novo Testamento ad versionem orientalium fidem edenda, 1857; Analecta Syriaca, 1858; Analecta appendix Arabica, 1858; Clementina, 1865; Materialien zur Geschichte und Kritik des Pentateuch, 2 Bde, 1867; Onomastica sacra, 1870; Prophetiae chaldaice, 1872; Hagiographa chaldaice, 1873; Deutsche Schriften I, 1878, II, 1881; Gedichte 1885; Die revidierte Lutherbibel des Halleschen Waisenhauses, 1885; Altes und Neues über das Weihnachtsfest, 1891.

Lagrand, James 1941 Grand Rapids, USA, MI. – Tanulmányait a Calvin College and Sem AB 1962. ThM 1975. Egyetem of Michigan AM 1968. Yale Egytem BD 1968. Basel ThD 1989. Tanított Christian Reformed Ch 1969-74. Lelkész 1977-87. Chicago Metropolitan. 1991-92 Teológiát tanított Chicago Evangélikus teológiai karán. 1992-93. Újszövetség lektora volt. Szakterülete a héber Biblia, Újszövetség, apokrifok és post-biblikus tanulmányok. **Művei:** The Earliest Christian Mission to 'All Nations' in the Light of Matthew's Gospel Basel Egytem 1989. How was the Virgin Mary 'Like a Man' ? A Note on Mr.i. 18b. and related Syriac Christian Texts NT 22 (1980).

Lagrange, Marie Joseph, 1855 Bourg-en-Bresse – 1938 Saint-Maximin-la-Sainte-Baume. Franciaország - Domonkos és bibliakutató. 1879-ben belépett a domonkos rendbe. 1884–1888

között egyháztörténetet és filozófiát tanított a salamancai egyetemen és Toulouse-ban. 1888–1890 között Bécsben keleti nyelveket tanult. 1914-ben Jeruzsálemben megalapította az École Biblique intézetet, 1918–1935 között itt dolgozott. Párizsban 1892-ben kiadta a *Revue Biblique* és 1903-ban az *Études Bibliques* c. periodikumokat. A Pápai Biblikus Bizottság tagjaként nagy hatással volt a történetkritikai módszer elfogadására a katolikus egzegéták körében. A négy evangéliumhoz írt kommentárja alapvető műnek számít. **Művei:** *La Méthode historique*. Paris 1903,²1904; *L'Évangile selon saint Marc*. Paris 1911; *L'Épître aux Romains*. Paris 1916; *L'Épître aux Galates*. Paris 1918; *L'Évangile selon saint Luc*. Paris 1921; *L'Évangile selon Mathieu*. Paris 1923; *L'Évangile selon saint Jean*. Paris 1925; *L'Évangile de Jésus-Christ*. Paris 1928; *Introduction à l'étude du Nouveau Testament*. 3 kötet. Paris 1933–1937.

Lakmann, Marie-Luise, 1961 Rietberg-, Németország -. 1980-1987 Latin és görög klasszika filológiát és filozófia történetet tanult Münster-ben és záró vizsgát tett. 1993 diploma dolgozat "Der Platoniker Tauros in der Darstellung des Aulus Gellius" (Leiden 1995; *Philosophia Antiqua* 63) 1988-1998 és 2000-2002 tudományos munkatárs Institut für Altertumskunde Münster egyetemén, ahol kutatási területe "Der Platonismus in der Antike" (vezetője: Prof. Dr. Matthias Baltes). 1998-2000 kutatási ösztödij ("Prosopographia Platoniorum: Prosopographische Darstellung aller (Mittel-Platoniker vom 1. Jh.v. bis 2. Jh.n.Chr.). Kutatási területe az újszövetség görög kéziratái. Az antik platonizmus és a platon szöveg töredékek gyűjteménye.

Lampe, Peter 1954, Detmold, Németország – Teológiát, filozófiát és archeológiát tanult Bielefeld, Göttingen és Róma Egyetemein. 1981- 1987 tudományos asszisztens Bern (Svájc) újszövetségi tanszéken Ulrich Luz professzornál. Ekkor habilitált. 1986-1992 tanult Union Theological Seminary in Richmond/Virginia, USA-ban. 1991-1992 Kiel Egyetemén tanít Bibliai történelmet és archeológiát, valamint a kereszténység környezetével foglalkozik. Biblikus Tanszék vezetője Christian Albert Egyetem 1992- A Judaika inézetet is vezeti 1992-től. Heidleberben tanít Újszövetséget 1999-től. Intepretation 1991-92 között Judaika lap kiadója. Szakaterülete az archeológia, Újszövetség apokrifok és post-biblikus tanulmányok. **Művei:** *From Paul to Valentinus: Christians at Rome in the First Two Centuries* (Minneapolis/ London, 2003. *Felsen im Fluss: Schriftworte in provokativer Auslegung zu Themen der Zeit* (Neukirchen 2004. *Die Wirklichkeit als Bild: Das Neue Testament als ein Grunddokument abendländischer Kultur im Licht konstruktivistischer Epistemologie und Wissenssoziologie* (Neukirchen, 2006). *Pepouza and Tymion: The Discovery and Archaeological Exploration of a Lost Ancient City and an Imperial Estate* (Berlin/New York, 2007. *Küsste Jesus Magdalenen mitten auf den Mund?: Aktuelle christliche Themen in Predigt, Feuilleton und Kurzgeschichte* (Neukirchen, 2007). *Die stadtrömischen Christen in den ersten beiden Jahrhunderten. Untersuchungen zur Sozialgeschichte*, Tübingen: Mohr-Siebeck 1987. Az antiókhiai konfliktus,in: Chr. Link / U. Luz / L. Vischer, „...kitartóan részt vettek... a közösségben...“: Az egység útja az Újszövetségben és ma, Budapest 2004, 90-93. Erősek és gyengék Rómában, in: Chr. Link / U. Luz / L. Vischer, „...kitartóan részt vettek... a közösségben...“: Az egység útja az Újszövetségben és ma,Budapest 2004, 93-94. Korinthusi pártoskodás (1Kor 1-4) in: Chr. Link / U. Luz / L. Vischer, „...kitartóan részt vettek... a közösségben...“: Az egység útja az Újszövetségben és ma, Budapest 2004, 113-115

Lamy, Thomas Joseph 1827 Ohey, - 1907 Louvain. Belgium- Katolikus Belga biblikus és orientalista. Teológiát Florrefe és Namur szemináriumában végezte és a Lovain katolikus egyetemén felejte be, 1853-ban szentelték pappá. Professzorai voltak Ian Theodor Beelen, a kitűnő egzegéta és orientalista, valamint Lefebre,munkássága pizitiv hatással volt a korabeli

bibliatudományra és orientalista és patrisztikus kutatásnak. Diplomáját 1859-ben védte meg. Lovainben 1858-1900 tanított héber, szír nyelvet és Bibliai bevezetőt valamint szövegmagyarázatot. Írásainak bibliográfiáját két kötetben az egyetem 1905-ben adta ki 187-publikációt tesznek ki. A legjelentősebb a szír Efrém szövegek publikálása hat "Sancti Ephraemi Syri Hymni et Sermones", Prédikátor vagy Bar Hebraeus kiadása, melynek szövege számos hibát tartalmazott. Legismertebb "Introductio in Sacram Scripturam", 2 kötetben. Latin nyelvű kommentárt ír a Teremtés könyvéhez 2 kötetben (2 kiadás, 1883-84), Jelenések könyve kommentárja franciául jelent meg Apocalypse (1893-94). Egyik kommentárja sem okozott problémákat a maga korában ami azt jelentette, hogy idomult kora gondolkozásához a hat napos teremtéstörténethez, viszont patrisztikus idézésekben igen igen gazdag. Halála előtt részt vett a francia Biblia fordítás felülvizsgálatában és kommentálásában amelyet évtizedeken keresztül használtak. Számos egyetem disz doktorává avata és XIII. Leó pápa pápai prelátussá nevezte ki és tárgya volt 1903-tól a Commissio Biblikában melyet X. Pius alapított.

Landes, George M., 1928 Kansas City, USA, MO. – Tanulmányait a McCronick Theol Sem Teológiai Master fokozatot 1952. Johnas Hopkins Egyetem PhD 1956. Tanított Union Theol. Sem. 1956. Columbia Egyetem tanára 1977- kiadja a BASOR 1979-82. JBL 1983-88. Ásatásoknál szakértől Araq el-Emir Jordánia 1962. Suwwanet eth-tahniya, Jordán völgye 1968. Szakterülete archeológia héber Biblia, szemita nyelvek, szövegek és feliratok. **Művei:** The Word of the Lord Shall Go Forth 1983. „Jonah”: A masal? In Israelite Wisdom Theological and Literary Essay in Honor of Samuel L. Terrien 1978. Report on Archeological Work at Suwwant Eth-Thaniya 1975. A Student’s Vocabulary of Biblical Hebrew 1961.

Landmesser, Christof 1959 Rommelshausen-, Németország - Biztosítási ügynöknek tanul. 1975–1977 Főiskolai tanulmányok 1980. Nyelvi tudományok Stuttgart 1980–1981. ösztöndíj evangéliku egyház alapítványától 1981–1986 Tübingen 1988 első teológiai vizsgája. lelkész Eberhards-Gemeinde Tübingen 1988–1990. Szociál pedagógiát tanít Tübingen 1988–1990. Második teológiai vizsga 1990. lelkész avatás Tübingen 1990. Tudományos asszisztens az újszövetségi tanszéken Tübingenben 1990–2003. Speciális kurzuson vesz részt Deutschen Evangelischen Instituts für Altertumswissenschaften des Heiligen Landes szervezésében Jordániában és Izraelben 1991. diplomája Tübingen 1998. vendég előadó 1998–2000. habilitációja Eberhard Karls Universität Tübingen 2000. Professzor az újszövetségi tanszéken Mainz-ban 2003-2006. Professzor az Újszövetségi tanszéken Tübingen-ben 2006. Tagja Studiorum Novi Testamenti Societas (SNTS) Society of Biblical Literature (SBL) Wissenschaftliche Gesellschaft für Theologie Rudolf-Bultmann-Gesellschaft. Kutatási területei Pál újszövetségi hermeneutika, szinoptikus kutatás, Újszövetség szociológiája. **Művei:** Kurzbibliographie Wahrheit als Grundbegriff neutestamentlicher Wissenschaft, XVI, 586 S., WUNT, 1. Reihe, Bd. 113, Tübingen (Mohr) 1999 Jüngerberufung und Zuwendung zu Gott. Ein exegetischer Beitrag zum Konzept der matthäischen Soteriologie im Anschluß an Mt 9,9–13, VIII, 204, WUNT, 1. Reihe, Bd. 133, Tübingen 2001 Der paulinische Imperativ als christologisches Performativ. Eine begründete The-se zur Einheit von Glaube und Leben im Anschluß an Phil 1,27 – 2,18, in: Christof Landmesser, Hans-Joachim Eckstein, Hermann Lichtenberger (Hg.): Jesus Christus als die Mitte der Schrift, Studien zur Hermeneutik des Evangeliums, BZNW 86, Berlin, New York 1997, 543–577 Kommentar der Thessalonicherbriefe für den Theologischen Handkommentar zum Neuen Testament (ThHK)

Lang, Bernhard 1946 Stuttgart, Németország – Tanulmányait Tübingenben kezdte ahol ThD 1975. Freiburg habilitáció 1977. Tanított Tübingen 1977-82. Mainzban professzor 1982-85. Padeborn Egyetemén tanított 1985-től. Sorbon tanára Párizsban 1992-93. Szerkeszti

az Internationale Zeitschriftenschau für Bibelwissenschaft und Grenzgebiete 1980-tól. Szakterülete apokrifok, és post-biblikus tanulmányok. **Művei:** Neues Bibel-Lexikon Benzinger, 1991. Heaven Yale 1988. Paradise the Book of Proverbs: A Hebrew Goddess Redefined. Pilgrims 1986. Antropological Approaches to the Old Testament. Fortress, 1985.

Langkammer Helmut (Hugolin) OFM, 1930 Bobrek –, Lengyelország - 1955-ben lépett be a Kisebb Testvérek Rendjébe (ferencrend). Licenciátusát a Lublini Katolikus Egyetem szerezte 1959–1960-ban. Ugyanott dotortált 1961-ben. Posztgraduális képzésen vett részt a Pápai Bibliai Intézetben Rómában, 1966-ban. A Lublini Katolikus Egyetemen habilitált 1969-ben. **Főbb művei:** *U podstaw chrystologii Nowego Testamentu. Teologia Nowego Testamentu.* (Az Újszövetség krisztológiának alapjai. Az Újszövetség teológiája), 2 kötet. Lublin 1969; *Hymny chrystologiczne Nowego Testamentu. Najstarszy obraz Chrystusa.* (Krisztológiai himnuszok az Újszövetségben). Katowice 1976; *Maria in der Bibel.* Bécs 1988; *Apokryfy Nowego Testamentu.* (Az újszövetségi apokrif iratok). Katowice 1989; *Metodologia Nowego Testamentu.* (Az Újszövetség módszertana). Opole 1990; *Życie człowieka w świetle Biblii. Antropologia biblijna Starego i Nowego Testamentu.* (Az ember élete a Biblia fényében. Az Ószövetség és az Újszövetség antropológiája). Rzeszów 2004.

Langton, Stephan. 1150-1155 Langton, - 1228 Canterbury, Anglia -Canterbury érseke, aki Párizsban tanult szabad művészetet és teológiát. 1180-tól tűnik fel mint magiszter, később Párizsban a Notre Dame-ban kanonoki stallumot kapott és York-ban is előjáró lett. 1206-ban III. Inocencius pápa Rómába hívta és bíborossá nevezte ki. 1207 ezt követően lett Canterbury érseke. Azonban az angol király Johann Ohneland kinevezését nem ismerte el, ezért kénytelen volt visszavonulni Pontigny apátságba és csak 1213-ban léphetett először egyházmegyéje területére. Canterbury érsekként az állami életre nagy hatással volt, és meghatározó szerep volt a Magna Carta (1215) megalkotásában. Mivel a király ellenében a nemeseket nem eléggé támogatta 1215-ben a pápa a IV. Lateráni zsinatra hívatta és ott megfosztotta hivatalától. Ennek ellenére a zsinaton jelentős szerepet játszott, és 1218-ban visszatért Angliába és az ifjú III. Henrich királyt támogatta és újjászervezte az egyházat. Ennek keretében 1222-ben Oxford-ban helyi zsinatot tartott. Jelentős egzegéta, teológus és szónok volt ezért őt „doctor nominatissimus” – nak nevezték igen gazdag írói tevékenységért. Feltehetően tőle származik a Vulgata fejezetekre osztása. Sőt nagy valószínűséggel az ő művének tartják „Interpretationes nominum hebraicorum”c művet mely a Biblia héber neveihez fűzött glossza, melyet a késő középkori Vulgata kéziratokban található. A Biblia minden könyvét elsősorban morális értelemben kommentálta, van amelyiket több alkalommal is. Kommentárjai glosszák, számos esetben Petrau Cantor a katolikus levelekhez írt glosszáinak glosszái, vagy Petrus Lombardus Pál leveleihez írott glosszáinak továbbfejlesztései. Mivel többféle összefoglalásban maradt ránk, ezért nem mindig tudjuk igazolni a szerző hitelességét. Két neve alatt megjelent teológiai összefoglalót is ismerünk, melyek megtalálhatók a Cod. Bamberg Patr. 136 szám alatt. Ezen túl vagy 500 prédikációja maradt ránk ugyanúgy mint kisebb kérdésekről írott dolgozatai. Liturgikus művecskéje a pünkösdi himnuszhoz írt kommentár. „Veni sancte spiritus”. **Művei:** Kiadásai M. Bloomfield u.a., Incipit of Latin Works on the Virtues and Vices, 1100-1500 A.D. (Cambridge, Ma., 1979) ezt követte P. Glorieux, Répertoire des maîtres en théologie de Paris au XIIIe siècle I (Paris 1933) N. 104, 238-260; ugyanz., La Faculté des arts et ses maîtres au XIIIe siècle (Paris 1971) N. 94; G. Lacombe, B. Smalley, A. L. Gregory, Studies on the commentaries of Cardinal Stephen Langton, in: AHDL 5 (1930) 5-266; (ebben a kidásban szerepelnek Rút könyve kommentárjainak egyes töredékei. (86-126); A. M. Landgraf - A.-M. Landry, Introduction à l'histoire de la littérature théologique de la scolastique naissante (Montréal 1973) 167-172; G. de Martelet, Répertoire des textes latins

relatifs au livre de Ruth (VIIe - XVe s.) (Steenbrugge 1990) passim; J. B. Schneyer, Repertorium der lateinischen Sermones des Mittelalters für die Zeit von 1150-1350. V (Münster 1974) 466-507; ders., Eine Sermonesliste des Kardinals St. L., in: RThAM 29 (1962) 159-205; C. Spicq, Esquisse d'une histoire de l'exégèse latine au Moyen Age (Fribourg 1944) 159-162 et 290; F. Stegmüller, Repertorium commentariorum in Sententias Petri Lombardi I (Würzburg 1947) n. 824-829; ders., Repertorium biblicum medii aevi V (Madrid 1955) und IX (1977) n. 7704-7939. - Editionen: Zwei Sermones, in PL 190, 407-424 (Sermo de translatione b. Thomae Martyris) und in G. Lacombe, An unpublished Document on the Great Interdict, in: The Catholic Historical Review 15 (1929-1930) 408-420; Psalterium Mariale, in: G. M. Dreves, Psalteria rythmica 35 (Leipzig 1900) 153-171; A. M. Landgraf, Der Sentenzenkommentar des Kardinals Stephan Langton (Münster 1952); Stephen Langton, Commentary on the book of Chronicles, ed. with an introduction by Avrom Saltman (Ramat-Gan 1978); Selected Sermons of Stephen Langton, ed. by Phyllis B. Roberts (Toronto 1980).

Laperrousaz, Ernest-Marie 1924 Ramond, Franciaország - Tanulmányait a Sorbonne Egyetemen Párizsban szerzett böcsész diplomát 1946-ban. PhD Kairói Egyetemen, 1955-56 Párizsban Profeszor CNRS 1963-tól Sorobonne tranára. Vezeti az Ecole Pratique des Hautes-Etudes Sct. Des Sci. Relig 1975-től. Részt vesz a Qumrani ásatásokban 1954, 1970-től. Massada feltárásában, 1963. Szakterülete az archeológia, apokrifok, post-biblikus tanulmányok. **Művei:** Les Esséniens selon leur témoignage direct. Desclée, 1982. L'attente du Messie en palestine á la veille et au début de l'ère chrétienne á la lumière des documents récemment découverts. Picard 1982. Qumran: L'établissement essénien des bords de la mer Morte: Histoire et archéologie du site Picard 1976.

Lattke, Michael Stephan 1942 Stettin Solingen-, Németország - Keresztény újszövetség kutató. Tanulmányait Bonn, Tübingen, Münster, Augsburg és München egyetemein végezte. Annak ellenére, hogy katolikus volt, tanult Tübingenben és nagy hatással volt rá Ernst Käsemann evangélikus biblikus. Teológiai diplomáját Tübingenben szerezte 1968-ban majd Freiburgban tanult 1974, és Augsburg-ban hibilitált 1979-ben. 1981-ben Brisbane-be települt (Ausztrália) és az University of Queensland-en kezdett tanítani és irodalmi doktorátust is szerzett 1992. Az Újszövetség és az ősegyház történetének professzora lett 1994-től, és 1997-től az ausztrál kutatók seniora. Igen sokat publikált az Újszövetség és a ókereszténység, valamint a korai judaizmus köréből, a keresztény himnuszok világáról és a gnoszticizmusról. Salamon Ódái-ról kommentárt írt és amellet érvelt, hogy eredetileg azokat görögül írták. 2003-ban az Ausztrál kormány centenáriumi éremmel tüntette ki a ókeresztény kutatásaiért. **Művei:** Einheit im Wort: Die spezifische Bedeutung von agape, agapan und filein im Johannesevangelium (1975), eredetileg ez volt a doktori tézise melyet Freiburg (1974)-ban adott be. Die Oden Salomos in ihrer Bedeutung für Neues Testament und Gnosis, 4 vols. in 5 (1979-98). Register zu Rudolf Bultmanns Glauben und Verstehen, Band I-IV (1984). Hymnus: Materialien zu einer Geschichte der antiken Hymnologie (1991). Collected Studies in Early Judaism, the New Testament and the Odes of Solomon (1974-1991), (1992) University of Queensland D.Litt. thesis Oden Salomos (1995). Oden Salomos: Text, Übersetzung, Kommentar, 3 vols. (1999-2005)

Lawlor, John I., 1941 Wionana Lake, USA IN., – Tanulmányait a Cedarville College. BA 1963. Grace Theol. Sem Teológiai Master fokozatot 1966. ThM 1969. Drew Egyetem PhD 1990. Tanított Baptista Bible College of Pansyilvania. 1970-1980. Baptist. Bibl. Theol Sem 1980 tanára. Ásatásoknál szakértő Tel el Umeiri 1984. 1987, 1989. Szakterülete Archeológia. **Művei:** The Nabataeans in Historical Perspective. Baker, 1974.

Laws, Sophie S., 1944 Brixham, Devon, Anglia - Tanulmányait Oxford Egyetem kezdte BA 1963. MA 1970. Tanított Leeds Egyetem 1968-69. tanásegéd a teológiai fakultáson 1971-75. Regent College 1984-től tanított, London Egyetemen 1985-től professzor. Szakterülete az Újszövetség. **Művei:** A Dictionarie of Biblical Interpretation. SCM, 1990. The Books of the Bible. Scribner's 1989. Commentary on the Epistle of James. Harpers and Row, 1980.

Layton, Bently 1941. Jackson MS USA - Tanulmányit a Harvard Egyetemen kezdte PhD 1971. Tanított Ecole Biblique Jeruzsalembe 1971-76. Vendég prof. Yale Egyetem 1976-tól. Szerkeszti a Jour of Coptic Stud. 1991-től. szakterülete Újszövetség és egyiptológia apokrifok és post-biblikus tanulmányok. **Művei:** Catalogue of Coptic Literature Manuscripts in the British Library British Lib. 1986. Nag Hammadi Codex II, 2-7 Brill, 1986. The Gnostic Treaties on Ressurrection. Fortress 1978.

Le Déaut, Roger C.Sp.S., 1923 Camor– 2000 Chevilly, Franciaország - Már 19 évesen a Szentlélek Közösség tagja lett. 1945-ben a titkos francia hadsereg tagja is volt, amely a háborúban az ellenség előrenyomulását igyekezett megakadályozni, sőt egy francia alakulattal 1945 után Németországban is harcolt. Zenekedvelő volt, remekül orgonált. Pappá szentelése után mégsem foglalkozott tovább zenével, csak hogy a tanulmányainak élhessen. Szentelése után előjárói a papság nevelésére szánták, ezért a Sorbonne-ra küldték, ahol irodalmi licenciátust szerzett 1948-ban, 1952-ben teológiából is, 1954-ben pedig filozófiából diplomázott Rómában a Gregoriana egyetemem. 1954-ben iratkozott be a Biblikus Intézetbe és 1956-ban szerzett biblikusi licenciátust. P. Stanislas Lyonnet vezette be a Targum Neofiti tanulmányozásába, amelyből a doktorátusát is írta: *La Nuit Pascale. Essai sur la signification de la Pâque juive à partir du Targum d'Exode XII,42.* 1962. (Analecta Biblica n. 22). 30 éven keresztül oktatott héber és arám nyelvet, valamint az arám targumok irodalmát a Pápai Biblikus Intézetben. De sokat foglalkozott a LXX irodalmával is, valamint az első század zsidó irodalmával. 12 doktori tézist vezetett, és az antik irodalomnak és ószövetségi/újszövetségi kapcsolatainak szakértője lett, különösen a Midrás és a Targum vonatkozásában. Annak ellenére, hogy egészsége törékeny volt, 1993-ig folyamatosan tanított. Tagja volt a SNTS-nek, és intenzíven ápolta a kapcsolatot a szakterület művelőivel. Éveken keresztül működött együtt a Zsidó–keresztény Dokumentációs Központtal, a Notre Dame De Sion-al **Művei:** *Targum du Pentateuque* (Sources chrétiennes 245, 256, 261, 271, 282). Paris 1978–1981; *Targum des Chroniques* (Cod. Vat. Urb. Ebr. 1). I. *Introduction et traduction.* II. *Texte et glossaire* (Analecta Biblica 51A/B) Roma 1971; *Liturgie juive et Nouveau Testament: Le témoignage des versions araméennes* (Scripta Pontificii Instituti Biblici 115), Roma 1965., angol fordítása: *The Message of the New Testament and the Aramaic Bible (Targum)* (Subsidia Biblica 5). Roma 1982; *Introduction à la littérature targumique.* Roma 1966.

Leaney, Alfred R.C. 1909 Birmingham, Anglia – Tanulmányait a Hertford College-ban kezdte és BA fokozatot szerzett 1932-ben MA 1939-ben, bölcsész doktorátust 1952-ben, teológiai doktorátust 1960-ban. Tanított Eastwood Notts Főiskolán, 1946 Rektor Wiashaw Birmingham-ben 1968-52. Majd rektor Ripon Hall-ban 1952-55 Ezt követően a Nothingam Egyetem alelnöke lesz 1956-ban, majd pedig 1969-től az Újszövetségi tanszék vezetője. Szakterülete Újszövetség, apokrifok post-biblikus tanulmányok. **Művei:** The Jewish and Christian Word 200 B.C. to AD 200. Cambridge UP., 1984. The New Testament. Hodder and Stoughton 1972. Biblical Criticism. Peguin, 1970.

Lease, Gary L., 1940 Hollywood, USA, CA. – Tanulmányait a Loyola Egyetem Los Angelesben kezdte és BA 1962. Münchenben Teológiai doktorátust szerzett 1968-ban. Tanított St. Xavier Collegeban 1968-69. Loyola Egyetem Los Angelesben 1969-73. Münchenben lett professzor 1971-72. California Egyetem tanított 1973-tól. Majd a bölcsészkar Dékánja lett New Jerseyben. Ásatások szakértője Nag Hammadi Egyiptom. 1979-80. 1989-től helyettes vezetője. Szakterülete archeológia és egyiptológia. **Művei:** Traces of Early Egyptian Monasticism: The Raw Qibli Excavation. Claremont 1991. „Mithra in Egypt” in The roots of Egyptian Christianity. Fortress 1986.

Lee, Dorothy 1951 Skócia, Anglia – Tanulmányait a Newcastle Egyetem Auszália kezdte és pedagógiai diplomát szerzett 1977-ben. Sidney Egyetemen bölcsész doktorátust 1983-ban PhD 1991-ben. Az egyesült Ausztrál egyház tagja, 1984-től lelkésze. Az egyesült egyház kollégiumában tanít Sydneyben 1984-1989 Újszövetségi tanszéken tanásegéd Melbourneben 1990-től Kiadja a Azutlaint a Biblical Review c. szaklapot 1991-től. Szakterülete az Újszövetség. **Művei:** The Last Days of Jesus According to Mark. Albatross, 1992.

Lefebvre, Marcel, 1905 – 1991. Franciaország - Római katolikus pap, tradicionalista. 1948–1962 között Dakarban (Szenegál) volt érsek, 1962-ben Tule püspöke lett. Egy konzervatív rendet („A Szentlélek atyái”) alapított, 1962–1968 között ennek vezetője volt. 1970-ben „X. Piusz pápi társaságot” alapított, 1976-ban ennek vezetője lett, 1988-ban VI. Pál pápa több sikertelen békítési kísérlete után elszakadt a római katolikus egyháztól. Iskolája a fundamentálista biblikus nézeteket vallja.

Lefebvre, Philippe O. P. 1952?? Franciaország – Teológiai tanulmányait Lycée Faidherbe de Lille 1978-1982 és licenciát szerzett. Párizsban Klasszika filológiai tanulmányokat végzett 1982-1986 Teológiai 1986-1988 között mely doktorátussal végződik Grenoble-ban. Jeruzsálem l'École biblique specialis nyelvészeti tanulmányok 1988-1990. Dominikánus noviciátusba lépett Strasbourg-ban 1991-1992. katolikus teológiát tanult Lille-ben 1992-1995 Tézisét a salomoni templomról (Kir 6-7) a masszoréta szövegben 1993-ban védte meg. 1997-ben Lille-ben BA. Pappá szentelték 1997-ben. Kutató szemeszter Fribourg (Svájc) és l'École biblique Jeruzsálem 1997-1998 Rennes nagy szemináriumában tanít 1998-2002. Lille-ben docens 2002-2004. Vendégelőadó Párizsban Institut Catholique 2004-2005 Fribourg Ószövetség előadója 2005. **Művei:** Saül, le fils envoyé par son père. Lecture de 1 Samuel 9, coll. Connaître la Bible n° 13, Lumen Vitae, Bruxelles, 1999. Le messie en famille. Saül, David, Jésus et leur entourage, coll. Connaître la Bible n° 19, Lumen Vitae, Bruxelles, 2000. Livres de Samuel et récits de résurrection. Le messie ressuscité "selon les Écritures", coll. Lectio Divina 196, Cerf, 2004. La Vierge au livre. Marie et l'Ancien Testament, Cerf, coll. Épiphanie, août 2004.

Lehman, Israel Otto 1912 Berlin, Németország - Tanulmányait rabbi iskolában kezdte 1938-ban. Oxford Egyetemen St. Catherine's College BA fokozatot tett 1944-ban majd bölcsész BA 1947-ben. MA 1948. PhD 1960. Tanított Hebrew Language Institute 1936-tól. Bodleian Könyvtárban dolgozik Oxfordban 1947-től. Keeper, College és Baeckere College tudományos asszisztense Londonban 1956-64. A zsidó tudományok lektora 1964-65. Hebrew Union College Cincinnati 1968-tól. Miami Egyetem prof. Szakterülete héber Biblia és szemita nyelvek szövegek és feliratok. **Művei:** „Aspects of the Experience of God through Buildings and Manuscripts in Christianity, Judaism and Islam in Approaches to Ancient Judaism vol. 1. 1990.

Lehmann, Manfred R., 1922 Stockholm, Svédország – Tanulmányait a John Hopkins Egyetem MA 1946. Ner Israel Rabbinical College. 1980. rabbivá avatták 1954-ben. A talmudi jog doktora lesz 1980-ban. Szakterülete a héber Biblia, apokrifok és post-biblikus tanulmányok. **Művei:** „The Temple Scroll as a Source of Sectarien-Sadducee Halakha RQ 36/9 (1978).

Lehmann-Habeck, Martin H.G.1936 Karweese, Németország - Tanulmányait Heidelbergben az egyetemen, és Berlinben az Egyházi Főiskolán végzi, teológiai vizsgái 1960, 1963. Teológiai doktorátust szerzett 1968-ban. Evangélikus teol. Seminárumban STM 1961. Evangélikus Egyház lelkésze 1964-65 egyetemi lelkész a Berliini Főiskolán. Tanulmányi felügyelő Berlinben 1964-76. Teológiát tanít Zimbabwe Egyetemén, 1988-tól Újszövetség tanszék vezetője 1991-től. **Művei:** Das gesetz als der gute Gotteswille für menien Nächsten in Treue zum Thora Festschrift für Günter Herder 75. geburgstag 1979. Synoptische Quellenanalyse und die Frage nach dem historishcen Jesus BZNW 38. (1970).

Leibnitz, Gottfried Wilhelm, 1646 Lipcse – 1716 Hannover. Németország - Evangélikus filozófus, matematikus, történész, polihisztor. Jénában tanult jogot, matematikát és filozófiát, 1663-ban Lipcsében jogi doktor lett, 1667-ben politikai tevékenységbe kezdett, J. P. Schönborn mainzi érsek szolgálatába lépett. 1672–1676 között Párizsban volt diplomata, Németalföldön Spinozával, Londonban Newtonnal volt kapcsolatban, de levelezett kora számos tudósával és politikusával. 1700-ban megalapította a berlini tudományos akadémiát. Kutatta a nemzetközi jog forrásait, foglalkozott összehasonlító nyelvtudománnyal (a finnugor és magyar nyelv rokonságát elsőként vetette fel). 1684-ben Newtonnal differenciál- és integrálszámításokat végzett, és megfogalmazta az energiamegmaradás elvét. Sokat foglkozott az ökumenizmus gondolatával, szerette volna összebékíteni a katolikus és a protestáns egyházat. A Spinoza-féle „szubsztancia monász” elméletet próbálta feloldani, hogy a köztük lévő harmóniával Isten létét bizonyítsa. Azt állította, hogy a teremtmények Istennek köszönhetik tökéletességüket. Írt teodiceát, az érseket biztatta, hogy lépjen fel a boszorkányperek ellen. **Művei:** *Christian Korthold, Viri illustris G. G. L. epistolae ad diversos, theologici, juridici, medici, philosophici, mathematici, historici et philologici argumenti.* Berlin 1734–1742; *Fünf Schriften zur Logik und Metaphysik.* Stuttgart 1966; BUCHENAU, A. (szerk.), *G. W. L., Die Theodizee.* Hamburg 1977; NESSELRATH, H. G. – REINBOTHE, H. (szerk.), *G. W. L., Novissima Sinica (Das Neueste von China).* Köln 1979; HESS, H.-J. (szerk.), *Sämtliche Schriften und Briefe.* 5 kötet. Berlin 1691–1693. átdolgozott kiadás: Berlin 2003.

Leibowitz, Nechama 1905 Riga, – 1997 Jeruzsálem Litvania/Izrael - Jeles izraeli biblikus nő és egzegéta akit a Jézus kérdés is foglalkoztatott. Ortodox zsidó családban született és testvére a filozófus Yeshayahu Leibowitz. A család Berlinbe költözött 1919-be és 1930 berlini egyetemen doktorált a zsidó-német bibliafordítás problémáiból. Még ebben az évben Izraelbe emigrált, és cionista tanítóként szemináriumokat vezetett 1955-ig. 1957-ben kezdett Tel Aviv University oktatni tizenegy éven keresztül 1942-ben kezdett publikálni heti oldalakat a Tóráról, rövid népszerű téziseket a rádióban is közzé tette 1952-től, ezekből született meg négy kötetes tanulmánya. 1956-Izrael díjat kapott. **Irodalom:** Leah Abramowitz, *Tales of Nehama: Impressions of the Life and Teaching of Nehama Leibowitz.* Gefen Publishing House, 2003. Shmuel Peerless, *To Study and to Teach: The Methodology of Nechama Leibowitz.* Urim Publications, 2005.

Leimgruber, Stephan 1948: Windisch-, Svájc.- Filozófiai tanulmányait Löwen (Belgien), Luzern és München-ben végezte, Filozófiai Licenciátus (1973), Diploma 1976 vallás

pedagógia. 1976 papszentelés után káplán. Vallástanár főállásban Solothurn-ban 1980-1992.: habilitált valláspedagógiából 1989. Paderborn-ban a valláspedagógia és katechetika tanára 1992-1998. Valláspedagógia és didaktika tanára München katolikus teológiai fakultáson 1998. A katolikus teológiai fakultás dékánja müncheni egyetemen 2003-2005. Tudományos társaságok tagja, a német katechéták egyesületének a Lateráni egyetemen működő vatikáni kutatási központnak tagja, a München Freising egyházmegye egyházmegyei katechetikai tanács elnöke és tagja. **Művei:** Platon-Lexikon. Begriffswörterbuch zu Platon und der platonischen Tradition. Mittelalterliches Denken - Debatten, Ideen und Gestalt im Kontext. Interreligiöses Lernen . Historiographie und fiktionales Erzählen - zur Konstruktivität in Geschichtstheorie und Exegese. Handbuch Theologie und populärer Film, Bd. 1 . Gottesherrschaft Bd. II/2: Neuzeit, Einzeldarstellungen und Nachträge, systematische Betrachtung. Gottes Wort – unser Leben. Biblische Texte als Grundlage einer lebensbejahenden Ethik. Die Katharer. Was sie glaubten, wie sie lebten.

Lénárt József, 1849 Marosvásárhely – 1917 Lépesvár, Magyarország - Lelkész, tanár. Teológiát Nagyenyeden tanult, 1870-ben Sepsziszentgyörgyön és Marosvásárhelyen volt tanító. 1877-ben Marburgban tanult, majd Marosvásárhelyen dolgozott tanárként. 1886-ban Magyarora ment lelkésznek, 1889-ben esperes, 1904-től a konvent tagja lett. **Művei:** *Az apostolok cselekedeiről írt könyv.* Kolozsvár 1874; *A természettudomány és a Biblia.* Kolozsvár 1875; *János és az ő nevét viselő iratok.* Kolozsvár 1875.

Lencz Géza, 1870 Vámospércs – 1932 Debrecen, Magyarország - Teológiát Debrecenben végzett, majd 1895–1896 között Bécsben, 1895–1896-ban Utrechtben tanult. 1897-ben gimnáziumi tanár Debrecenben, 1899-ben lelkész Tépén 1902-ben Tiszafőn, 1904-ben Mezőtúron. 1899-ben Bécsben szerzett licenciátust, 1902-től tanár volt Debrecenben, 1907-ben Bécsben doktorált, 1909-től ismét Debrecenben tanított, 1914-ben egyetemi tanár lett. **Művei:** *Máté evangéliumának fordítása és magyarázata.* Debrecen 1927; *A három első evangélium előállása.* Budapest 1927.

Lenkeyné Semsey Klára, 1930 Prügy – Magyarország - Nyíregyházán végezte a középiskolát 1941–1949 között. 1949–1955 között Sárospatakon és Debrecenben tanult református teológiát. 1978-tól tanszékvezető professzor a Debreceni Református Teológián. 1979–2004 között a Doktorok kollégiumának elnöke volt. 1980-tól teológiai doktor. 1988-ban lelkésszé avatták. 1997-ben PHD. 1990–1991-ben a Református teológia dékánja volt. 1999-től egyetemi tanár Debrecenben. Számos vendég-előadást tartott külföldön: 1982-ben Gwattnban, 1983-ban Kijevben (Ukrajna), 1984-ben Driebergen (Hollandia), 1985-ben Locarnóban (Svájc), 1989-ben Arnoldshainban (Németország). Kezdeményezésére rehabilitálták Varga Zsigmondot. A magyar református bibliakutatás legeredetibb női szereplője. **Művei:** *Az apostoli cselekedetéről írott könyv magyarázata.* Bp. 1969; *Újszövetség kortörténet* Bp 1973; *Bibliai Atlasz.* Bp. 1973; *Péter első levele.* Debrecen 1978; *János evangéliuma* (1–4 f). Debrecen 1985; *Nők az Újszövetségben.* Bp. 1993; *János evangélium magyarázata.* Bp. 1995; *Jézus követői és hírnöke.* Debrecen 1997; *The service of Women in Church.* Debrecen 1997; Számos tanulmánya a *Református Szemlében*, *Református Egyházban*, *Theológiai Szemlében* jelent meg.

Leó, I. Nagy Szent, 430 ? – 461 Róma, Itália - Nem ismerjük róla az első adatokat, valahol Toscana tartomány-ban született Pápa, egyháztanító. 430 körül Rómában volt diakónus, 436-ban III. Valentinianus császár politikai küldetéssel Galliába küldte. 440-ben pápává választották. Pápaként sokat küzdött a különböző eretnekcsoporthoz (pelagiánusok, ariánusok,

manicheusok, piszcillinarista eretnekekek) ellen, és az egyházmegyék kormányzásának rendezését szorgalmazta. 452-ben Mantuában rábírtta Attilát, hogy vonuljon vissza Itáliából, 455-ben a vandálok által kifosztott Rómában elérte, hogy gyilkosságok és gyújtogatások nem történtek. 449-ben a Konstantinápolyban kitört krisztológiai vitával foglalkozott. A konstantinápolyi pátriárka által kifejtett – Krisztus két természetéről (isteni és emberi) szóló – tanítást az alexandriai pátriárka, Dioszkorosz által vezetett efezusi zsinat elítélte. 451-ben az új császár, Makariosz által összehívott kalkedoni zsinat Leó tanításával összhangban fogalmazta meg a Krisztus egy személyéről és két természetéről szóló dogmát. Írásaként 97 egyházi beszéde és 143 levele maradt ránk. **Művei:** Migne PL 54-56 k.

Léo Taxil, eredeti nevén **Marie Joseph Gabriel Antoine Jogand-Pagès**, 1854 Marseille – 1907 Sceaux, Franciaország - Antiklerikális író, újságíró, aki arról vált nevezetessé, hogy rászedte a pápát és a francia főpapokat. Jezsuita neveltetést kapott, de hamar megundorodott az egyháztól, és nemsokára éles hangvételű katolicizmus-ellenes írásaival vált ismertté. Több pénzbüntetés után 1879-ben bíróság elé állították *A Bas la Calotte!* című írásáért, amelyben – a vád szerint – egy az állam által elismert egyházat gyalázott. Nyolc évre ítélték, ezért Svájcba menekült, de rövidesen amnesztiát kapott. Ekkor visszatért Franciaországba, és Párizsban egyházellenes könyvtárat nyitott. 1881-ben belépett a francia szabadkőműves páholyba, de néhány hónappal később becstelen viselkedés miatt kizárták. 1884-ben, XIII. Leó pápa *Humanum genus* kezdetű, a szabadkőművesek ellen írt enciklikájának megjelenése után azt állította, megbánta korábbi viselkedését, nyilvános bűnbocsánatot tartott, és színleg visszatért a katolikus egyházba. Ezután kampányba kezdett a szabadkőművesek ellen, a páholyaikat sátánimádattal vádolva, és azt állítva, hogy bizonyos Diana Vaughan írta meg neki vallomását egy sátánista szektáról. Könyvei annak ellenére rendkívül sikeresek lettek a katolikusok körében, hogy ez a „Diana Vaughan” a nyilvánosság előtt sosem mutatkozott. 1892-től Taxil egy szabadkőműveseket támadó újságot is kiadott, *La France chrétienne anti-maçonnique* címmel. 1887-ben audiencián járt XIII. Leó pápánál, aki rendre utasította Charleston püspökét, amiért az koholmányoknak titulálta a szabadkőműves-ellenes vallomásokat, és a pápa áldását adta egy 1896-os, szabadkőművesek elleni kongresszushoz is. Addigra azonban már rengeteg kétség gyűlt fel az egyházon kívül és belül is Vaughan vallomásainak igaz voltát illetően, sőt már a létezését is kezdték megkérdőjelezni. Taxil végül megígérte, hogy magával hozza egy általa 1897. április 19-én tartott előadásra. A hallgatóságot (rengeteg papot is) ezen az előadáson kellemetlen meglepetés érte: Taxil bejelentette, hogy Diana csupán az ő alkalmazásában álló titkárnő volt, aki megengedte neki, hogy a nevét az átveréseikhez kölcsönözze. Emellett bejelentett másfajta átveréseket is, például hogy rávette a Marseille-i kikötő parancsnokát, hogy nem létező cápákat irtson ki a kikötőből, és turistákat, régészeket vonzott a Genfi-tó nem létező vízalatti városához. A hallgatósága meg akarta lincselni, amikor elhagyta a termet, és egy rendőrnek kellett őt elkísérnie egy közeli kávézóig. Taxil önelleplezése után elköltözött Párizsból, és vidéken élt egészen 1907-ben bekövetkezett haláláig. **Műve:** *A szórakoztató biblia (La Bible Amusante)* című, 1897-ben megjelent könyve, melyben a Biblia ószövetségi részét figurázta ki.

Léon-Dufour, Xavier SJ. Párizs 1912- Franciaország - biblikus teológia professzora. Enghienben tanult, (Belgium) teológiát 1946-tól a Lyon-Fourvére-i párizsi főiskola biblikus tanára 1948-1957. Egyrészt az evangéliumok formatörténete iránt érdeklődött, másrészt a bibliai teológia egyik katolikus úttörője a katolikus egyházban. Párizs az Egyetem teológiai fakultásán tanít 1974-1992. Egyrészt az evangéliumok formatörténete iránt érdeklődött, másrészt a bibliai teológia egyik katolikus úttörője. A II. Vatikáni zsinaton a biblikus bizottság titkára. **Művei:** *Biblikus teológiai szótár* Róma 1974. Bp 1985. *Les évangiles et*

l'histoire de Jesus Párizs 1963. *Dictionnaire du Nouveau Testament* Párizs 1975. *Ressurrection and the Message of Easter* 1975.

Leonhardt-Balzer Jutta 1971 Németország. – Evangélikus teológiát tanult Tübingen, Cambridge és Heidelberg és 1999-ben szerzett teológiai doktorátust Cambridge egyetemen. 2000 -2002 tanulmányi felügyelő Wertheim. 2002 -2004 tudományos munkatárs A.J.M. Wedderburn professzornál. Habilitációja 2005 Münchenben "Das Böse in dualistischer Weltwahrnehmung. Ein Vergleich dreier Konzeptionen (Qumran, johanneische Schriften, Johannesapokryphon)" vezetője Prof. Dr. J. Frey. 2005-től kutatási projekten van Münchenben. **Művei:** *Jewish Worship in Philo of Alexandria*, Tübingen: Mohr Siebeck, 2001. *Fragen Esras. Übersetzung aus dem Armenischen*, Gütersloh 2005.

Lesetre, Henri. 1848 Bourges – 1914 Párizs. Franciaország - Plébános és egegeta. F. Vigouroux tanítványa volt, számos apologetikus és bibliai írása jelent meg. A *Dictoneire de la Bible* munkatársa volt. **Művei:** *Introduction á l'Étudese de l'Écriture Sainte*. 3 kötet. Paris 1889–1890; *Notre Seigneur Jesus-Chrésit dans son St-Évangile*. Paris 1892.

Lessing, Gotthold Ephraim, 1729 Kamenz – 1781 Braunschweig. Németország - Zsidó származású német evangélikus lelkész fia, költő, kritikus és esztéta. Kamenzben a latin iskolát látogatta, rövid ideig, 1746-ban teológiát tanult Lipcsében, majd inkább a filozófia és az irodalomtörténet felé fordult. 1748-ban elmenekült Wittenbergből és Berlinbe ment. 1760-ban öt évig Tauentzien generális titkára volt Breslauban, 1767-ben Gamburgban, 1770-ben pedig Wolfenbüttelben könyvtáros lett. A 18. századi német felvilágosodás legkiemelkedőbb szelleme, aki hihetetlenül sokat írt. A német idalizmus filozófiájának klasszikusa, óriási hatása volt a protestáns teológiára, főleg s sors értelmezésben. Költészeti és „irodalomfejlődési” iskolát alapított. Síkra szállt a klasszikus és a német irodalom oktatásáért. Létrehozta a hamburgi dramaturgiai iskolát (1767–1769). Arisztotelész poétikai elveivel ellentétes költészeti szemléletet épített fel. Megalkotta a tragédia elméletét. Sokat tett a német nemzeti színjátszás felépítéséért. Teológiai nézetei nem egészen világosak, és korában sokat vitatták őket. A vitának és a polémiának mestere volt, és művészi fokon művelte azt. A tanítást soha sem szerette elvont fomulákban megfogalmazani, hanem mindig életközeli szituációkban illusztrálni. A Biblia szó szerinti kinyilatkoztatása helyett a szellemi kinyilatkoztatást vallotta. Síkra szállt a zsidók német irodalomban történő egyenjogúsításáért. **Művei:** Gyűjteményes kiadás 30 kötet, Berlin 1771–1794. Újabb gyűjteményes kiadása: *Werke und Briefe*. Mainz 1959–. Irodalom: vö. THIELICKE, H., *Vernunft und Offenbarung*. Gütersloch 1957.

Lészai Lehel 1964 Kolozsvár, Románia- Teológiai tanulmányait kolozsvári Protestáns Teológián kezdi és 1988-ban szerzett teológiai oklevelet, 1989-től lelkész. 1987-ben egy szemesztert a kolozsvári Protestáns Teológia Szebeni Karán tanult németül. 1988 és 1993 között lelkészi szolgálatot teljesített (Marosvásárhely és Visa). Az 1990–91-es tanévben a kolozsvári Református Kollégiumban szentírásismeretet tanított. Post graduális képzés az Edinburghi Egyetem Teológiai Karán 1991–1993 között, MA Újszövetségből, 1995-ben Londonban tanulmányokat folytat Oak Hill College-ban. A Budapesti Károli Gáspár Református Egyetem Teológiai Karán és az Utrechti Állami Egyetem Teológiai Karán az újszövetségi bibliokusteológia területén képezte tovább magát (Stipendium Bernardinum, 1997–1998). 1995-től a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem Református Teológiai Karán tanít újszövetségi bibliai teológiát. Doktori címet a kolozsvári Protestáns Teológián szerzett. Disszertációjának témája: A tanítványok elhívása és küldetése a szinoptikus

evangéliumokban, 1999. A Collegium Pastororum elnöke 2003–2005 között, a Bibliakutató Központ alapító tagja. 2007-2008-ban a Belfast-i Union Theological College-ban nyer kutatási ösztöndíjat, ahol a Márk evangéliumához ír kommentárt. Számos belföldi és külföldi konferencián vett részt, illetve tartott előadást. Művei: *Christology. A comparative study of the theologies of Herman Ridderbos, Oscar Cullmann and Leonhard Goppelt* Kolozsvár 1999 „A tanítványok vocatio-járól és missio-járól” Kolozsvár 2008.

Leusden, Johann (Jan, John, Johannes Leusden) 1624 – 1699. Hollandia - Kálvinista teológus és orientalista. Tanulmányait Utrecht és Amsterdam egyetemén folytatta és Utrechtben lett héber professzor. Kora kitűnő héber filológusa volt. **Művei:** *Philologus Hebraeus*, 1656; *Philologus Hebraeo-Mixtus*, 1663; *Philologus Hebraeo-Latino-Belgicum*, 1668; *Philologus Hebraeo-Graecus*, 1670; *Korte Hebreusche en Chaldeusche taalkonst*, 1686. 1660-ban együtt az Amsterdam zsidó rabbijával közösen adta ki a héber Bibliát nyomdász Joseph Athias volt.

Levin, Christoph 1950- Németország – Evangélikus teológiát tanult 1969-1975 Tübingen, St. Andrews, Marburg és Göttingen. Német állami ösztöndíjon 1977-1991 tudományos asszisztens Rudolf Smend mellett Göttingenben. Herrnhuti pietista testvériség lelkésze. Marburgban tanít 1993-tól. Gießen-ben 1995-1998 Ószövetségi tanszéken. 1995 Ösztöndíj Izraelben. 1998 Münchenben tanít az egyetemen. A német Bibliatársaság tagja és a Göttingeni Tudományos Akadémia tagja. Kutatási területe Ószövetség irodalom története. Júda és Izrael fogság előtti vallás és politika története Ószövetség teológiája hermeneutikája. **Művei:** *The Old Testament: A Brief Introduction*, translated by Margaret Kohl, Princeton N.J.: Princeton University Press, 2005. *Fortschreibungen. Gesammelte Studien zum Alten Testament*, Beihefte zur Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft 316, Berlin/New York, 2003,

Levin, Saul 1921 Chicago USA, IL - Tanulmányait a Chicago Egyetem kezdte BA 1942, PhD 1949. Harvard Egyetem 1946-49. Chicago Egyetemen tanított 1949-51. A Washington Intézet vezetője 1990-től. Kiadója a *General Linguistics*-nek 1983-tól. Szakterülete héber Biblia, Újszövetség és szemita nyelvek szövegek és feliratok. **Művei:** *Guide to the Bible* SUNY 1990. „The correspondence Between Hebrew and Arabic Pausal Verb-forms in *Zeitschrift der Deutschen Morgenlandischen Gesellschaft* 1981. *The Father of Joshua/Jesus* SUNY 1978. *The Indo-European and Semitic language* SUNY 1971.

Levine, Amy-Jill 1956 New Bedford, MA., USA – Tanulmányait a Smith College BA 1978. Duke Egyetem MA 1981. PhD 1984. Tanított Duke Egyetem 1982-85. Szakterülete a héber Biblia, Újszövetség, apokrifok és post-biblikus tudományok. **Művei:** „Diaspora as Metaphor: Bodies and Boundaries in the Book of Tobit” in *Diaspora Jews and Judaism. Scholars*, 1992. „Women Like This” *New Perspectives on Jewish Women in the Greco-roman World. Scholars*, 1991. *The Social and Ethnic Dimension of Matthean Salvation History: 'Go Nowhere Among the Gentiles (Mt 10,5b.)* Mellen, 1988.

Levine, Lee I. A., 1939 Bangor, Maine –, USA - Tanulmányait a Columbia Egyetem kezdte és BA 1961. MA 1966. PhD 1970 *Jewish Tehol Sem BHL* 1961. *MHL* 1963. rabbivá avatták 1965-ben. Tanított Jewish Theol. Seminary-ban 1967-71. Héber Egyetemen Jeruzsálemben 1971-től. *Judaisztikai tanulmányok vezetője* 1987-től dékán. *Asatások szakértője Caesarea*, 1975, 1976. Szakterülete az archeológia, apokrifok és a post-biblikus tanulmányok. **Művei:** „Judaism from the Destruction of Jerusalem to the end of the Second Jewish Revolt 70-135. C.E. in *Christianity and rabbinic Judaism BAS* 1992. *The Rabbinic*

Class of Roman Palestine in Late Antiquity Jewish Theol. Sem. 1989. Ancient Synagogues Revealed IES 1981. Caesarea under Roman Rules Brill, 1975. Roman Caesarea: An Archeological-Topographical Study Hebrév UP. 1975.

Levinson, John R. 1956. Gleen Cove, USA, NY. – Tanulmányait a Wheaton College IL: BA 1978. Cambridge Egyetem BA 1980. MA 1984. Duke Egyetem PhD 1985. Tanított Ohaio North Egyetem 1984-1985. St. Andrews Egyetem (Skócia) St. Mary's College 1985-86. Lector St. Paul School of Theol. 1986-89. Parck College Újszövetség professzora 1989-től. Újszövetségi tanulmányok professzora 1993-tól. Szakterülete Újszövetség, apokrifok, és post-biblikus tanulmányok **Művei:** Jesus in Global Contexts Westminster John Knox 1992. Portraits of Adam in Early Judaism: From Sirach to 2 Baruch JSOT 1988.

Levy, Thomas E., 1953 Hollywood, USA, CA – Tanulmányait az Aziz Egyetemen kezdte, ahol BA fokozatot szerezett antropológiából 1975. Scheffield Egyetem (Anglia) PhD archeológiából és prehisztorikus tudományokból 1981. Dolgozott Negev Museum-ban (Izrael) 1981-85. W. F. Albright Intézet Ethnográfiai osztályának vezetője ASOR kiadója Jeruzsálemben 1985-87. Nelson Gleuck School of Biblical Archeologyban HUC-Jewish Inst. of Relig. 1987-92. Ásatások szakértője Negev desert 1982-89. Gilat Negev Desert intézet igazgatója 1990-92. Szakterülete az archeológia. **Művei:** Spatial Boundaries and Social Dynamics – Case Studies from Agrarian Societies Inst. Mons in Prehist 1993. Shiqmim I – Studies Concernig Chalcolithic Societies in the Northern Negev Desert, Israel 1982-1984. 2 kötet British Arch Reports 356. (1987).

Lewis, Jack P., 1919 Midlothian USA TX – Tanulmányait az Abilene Christian Egyetem BA 1941. Sam Huston State Teachers Egyetem MA 1944. Harvard STB 1947. PhD 1951. Hebrew Union College. PhD 1962. Tanított Harding Egyetem 1954-től. Biblia tudományok professzora. Christian Crt. Egyetem 1962- Kiadója a *Restoration Quarterly*-nek 1957-től. Ásatások szakértője Tell Suwwanet Eth-Thaniya 1968. Szakterülete héber Biblia, archeológia, Újszövetség. **Művei:** „Noah and the Flood in Jewish Critisan and Muslim Tradition BA 47 (1984). Archeological Backgrounds to Bible People. Baker, 1981. Archeology and the Billionise Billionis. Res. 1975.

Lewis, Theodore, J., 1956 Green Bay, USA WI., – Tanulmányait a Wiss.-Madison Egyetem BA héber és szemita nyelvekből 1978. MA 1979. Harvard Egyetem PhD közel kelet és antik civilizációk témakörből 1986. Tanított Harvard Egyetem 1983-85. Egyetemi tanár 1987-92. Professzor 1992- A hebrew Ann. Rev. Kiadója 1990-től. A héber és társ tudományok vezetője. Szakterülete a héber Biblia, semita nyelvek, feliatok és tanulmányok. **Művei:** The Textual History of the Song Hannah 1 Sámuel 2,1-10. VT (1993). „Israelit Religion in The Oxford Companion to the Bible 1993. Cults of the Dad in Ancient Israel and Ugarit. Scholars, 1989.

Lichtenberger, Hermann 1943 Verbas – Magyarország/ Németország - Teológiát és héber nyelvet tanult Erlangen és Heidelberg egyetemein 1964-1970. qumrán kutatás segéd munkatársa Heidelberg 1966-1970. Tudományos munkatárs a qumrán kutató központban Heidelberg 1970-1973. tudományos munkatárs Marburg qumrán kutatásban 1973-1977. teológiai doktorátusa Marburg-ban. 1974 ("Studien zum Menschenbild in Texten der Qumrangemeinde"). Tudományos asszisztens Prof. Dr. Martin Hengel mellett és helyettes igazgatója Institut für antikes Judentum und hellenistische Religionsgeschichte der Universität Tübingen 1977-1986. Habilitált 1986-ban Tübingen-ben. ("Studien zur paulinischen Anthropologie in Römer 7"). Biblikus teológiát tanít Universität Bayreuth 1986-1988.

Judaisztika és újszövetség professzora Münster/Westfalen és egyben igazgatója Institutum Judaicum Delitzschianum-nak 1988-1993. Újszövetség és az antik zsidóság történetének professzora Tübingen-ben és vezeti a Instituts für antikes Judentum und hellenistische Religionsgeschichte 1993. Művei:

Lichtmann Mór, 1864 Óvári – ? Magyarország - Bölcsészdoktor. 1886–1896 között a budapesti egyetemen végezte sémi nyelvészeti és esztétikai tanulmányait, 1895-ben doktorált. **Műve:** *Zakariás visiói*. Fordította és magyarázta. Bp. 1895.

Lieberman, Stephen J. 1943 Minneapolis, USA MI., – Tanulmányait a Minnesota Egyetemen AB 1963. Harvard Egyetemen PhD 1972. Tanított New York Egyetemen 1971-75. Tanársegéd. Pannsylvania Egyetemen 1976-79. Jehwish Teol. Sem of Amer. 1983-84. Vendég professzor Dropsie College. 1982-86. Szakterülete a héber Biblia, mezopotámia tudományok, semita nyelvek szövegek és feliratok. **Művei:** „Response on the Historical Peirod of the Hebrew Langugage” in *Jewish Languages: Themes and Variations* 1978. *The Sumerian Loandwords in the Old-Babylonian Akkadian. Scholars*, 1977.

Liebermann, Saul, 1898 – 1983. Izrael - Zsidó teológus, Talmud-szakértő. 1931–1940 között a jeruzsálemi Héber Egyetem tanára és Palesztina-szakértő volt, majd irodalmat tanított a Jewish Theological Seminary-ben, New Yorkban. Művei: *Midrash Debarim Rabbah*. Jerusalem 1964.

Liebowitz, Harold A. 1943 ? USA – Tanulmányait a Yesiva Egyetem BA 1955. New York Egyetem MA 1965. Pansylvania Egyetem PhD 19672. Tanított Duke Egyetemen 1972-73 között. Bar Illan Egyetem 1973-74. 1984-85. Texas Egyetem Austinban 1974- Ásatások szakértője Khirbet Shema 1972. Tel Yin'am 1976-77. 1979-81. 1983-89. Beit Gan 1988-89. 1992. Szakterülete az Archeológia és héber Biblia, egyiptológia **Művei:** *Terra Cotta Figurines and Model Vehicles. Undena*, 1988. *Daly Life in Ancient Israel Yeshiva Univ.* 1980.

Lietzmann, Hans, 1875 Wittenberg – 1942 Locarno, Németország - Egyháztörténész. Wittenbergben végezte a gimnáziumot, majd a jénai, berlini és bonni egyetemen természettudományt tanult, de vallástudományt is hallgatott, főleg az őskeresztény egyháztörténet érdekelte. 1896-ban megírta *Der Menschensohn. Ein Beitrag zur neutestamentlichen Theologie* c. tanulmányát, amellyel megszerezte a licenciátust Bonnban. Bekapcsolódott von Soden kéziratgyűjtésébe, amelynek végeredménye az ÚSz kiritikai kiadása lett. Érdeklődött a papyrológia és a liturgiatudomány iránt, Kairóban adta ki az újszövetségi Szentírásra vonatkozó liturgikus kódexek gyűjteményét. A görög katénákat is előszeretettel kutatta (*Catenarum Graecarum Catalogus*), ezekért bejárta Európa csaknem minden jelentős könyvtárát és Keleten is számos kolostorban kutatott utánuk. Münsterben megalapította Kurt Alanddal a szövegkutatási intézetet az ÚSz kiritikai kiadása előkészítésére. 1898-ban a bonni gimnáziumban kezdett tanítani, 1900-ban a bonni egyetem tanára lett, őskeresztény egyháztörténetet, patrisztikát, a görög Biblia szöveg- és kánontörténetét tanította. Vallástörténeti szövegeket gyűjtött, célja egy egzegéták számára összeállítandó szöveggyűjtemény volt, hogy bevezesse őket azon nyelvi sajtások világába, amelyet gyakran félreértettek kollégái. 1905-től Jénában az egyháztörténeti tanszéken tanított – ekkor adta ki a *Handbuch zum Neuen Testament* c. könyvét – , majd 1923-ban Marburgban és Berlinben. Egy archeológiai gyűjteményt is létrehozott. A háború végén összeütközésbe

került az egyházi vezetéssel a tübingiai egyház szervezeti kérdéseiben, 1919-ben részt vett a jénai szinóduson is. 1924-ben a berlini egyetemen Harnack (1851–1930) utódként tanított. A berlini akadémiát is megújította. Rengeteget publikált. A hitleri birodalommal szemben kezdettől fogva kritikus volt, a nemzetiszocializmust nem fogadta el, zsidó kollégáit menteni próbálta, míg rákbetegsége ezt lehetővé tette. **Művei:** Teljes bibliográfia melyben megtalálható 1202 levele is: ALAND, K. (szerk.), *Briefe enthaltenden (Auswahl-) Ausgabe seiner Korrespondenz: Glanz und Niedergang der deutschen Universität - 50 Jahre deutscher Wissenschaftsgeschichte in Briefen an und von Hans Lietzmann (1892-1942)*. Münster 1979. 1194–1222; *Der Menschensohn. Ein Beitrag zur neutestamentlichen Theologie*. Bonn 1896; *Catenen. Mitteilungen über ihre Geschichte und handschriftliche Überlieferung*. Tübingen 1897; *Catenarum Graecarum Catalogus* (társszerző: KARO, G.). in: NAG 1902, 1–66, 299–350, 559–620; *Apollinaris von Laodicea und seine Schule*. 1904; *An die Römer*. HNT 3. *Die Briefe des Apostels Paulus I*. 1906; *Petrus und Paulus in Rom*. 1915; *Das Sacramentarium Gregorianum nach dem Aachener Urexemplar*. in: *Liturgiewissenschaftliche Quellen und Forschungen* 3. 1921.

Lightfoot, John, 1602 Stoke-upon-Trent – 1675 Ely, Anglia – Orientalista, aki 1617-ben a cambridge-i Christ's College-ban végzett, majd két évig volt asszisztens Reptonban (Derbyshire) egy iskolában. Szentelése után lelkészi munkája mellett hebraisztikai és orientalisztikai tanulmányokat folytatott. 1628-ban Hornsey-be (Middlesex) ment a rabbinikus irodalmat tanulmányozni. 1630-ban megkezdte intenzív hebraisztikai tanulmányait, de a polgárháború a parlamentbe sodorta. 1642-ben Londonba költözött, a St. Bartholomaeus rektora lett. Az állam egyház-felettsége miatt vitába keveredett az erasztikus párttal, ~ az egyházi konzervatívok közé tartozott az 1643–44-es westminsteri szinóduson. 1654-ben a cambridge-i egyetem vezető-helyettese lett. Kitűnő kutató volt, a bibliai kronológia és az evangélium harmonizálásával foglalkozott, magas szintű talmudi és rabbinikus műveltséggel rendelkezett, ezzel másként szemlélte az ÚSz-i írásokat, revideálta a szamaritánus Pentateuchust. ~ adta ki a *Bryan Walton's Polyglotte Bibliát*, ő írta le a heródesi templomot, és készített Palesztina-földrajzot is. **Művei:** *Horae Hebraicae et Talmudicae. Impensae in Acta S. Apostolorum et in partem aliquam epistolae S. Pauli ad Romanos*. Cambridge 1678 (posthumusz); BRIGHT, G. (szerk.), *The works of J. L.* 2 kötet. uo. 1684; TEXELIUS, J. (szerk.), *Opera omnia*. 2 kötet. uo. 1686; LEUSDEN, J. (szerk.), *Opera omnia*. uo. 1699; PITMAN, J. R. (szerk.), *The whole works of J. L.* 13 kötet. Cambridge 1824–1825; *A Commentary on the New Testament from the Talmud and Hebraica, Matthew - I Corinthians*. Cambridge 1859 (1979).

Lightfoot Joseph Barber 1828 Liverpool -1889 Durham Anglia - Tanulmányait Birminghamban kezdte a King Edwards Colleban ahol Wescott Broke Foss-al ismerkedett meg együtt mentek a Trinity Collegeba Cambridgebe tanulni 1847-ben. a Trinity választott diákja lesz 1851-től, Magdalena Collegeban 1852-ben, lady Margatet Professzor 1861-ben Foglakozott Rom 16-ban Föbe diákónus nő szerepével. sikeresen védte meg elékpzeléseit az Újszövetségi kánonról 1877-ben és részt vett az Újszövetség fordítók társaságában. Kommentárt írt a Galata levélhez (1865), a Filippi levélhez (1868) és Kolosszei levélhez (1875), melyben lenyűgöző patrisztikus jártasságról is tanúbiznyságot tett. A kommentárait a közérthetőség jellemző, képes komplikált fogalmakat is igen egyszerűen elmagyarázni. Az angol történetkritika és a szövegkritika egyik legjelentősebb kutatója, a Cambridge-i triumvirek (Westcott, Hort mellet) egyike. Ő irányította rá a figyelmet arra, hogy Pál szövegeit akkor érthetjük meg igazán jól, ha megértjük azt a közeget amelynek írta. Igen jelentős vitája F.Ch. Baur tübingeni professzorral és alapvetően más véleményt vall a kereszténység eredetéről, mint Baur, nem fogadván el annak Tendez-kritik elméletét, Péter és Pál teljes ellentétéről,

melyet a tézis antitézis filozófiai logikáját követve Baur a dialektikus ellenétekre alapozott. Elvetette az az elképzelést, hogy filozófiai megfontolások alapján határozza meg egy könyv, vagy levél keletkezési idejét. Lighfoot fontosabb szerepet tulajdonított a filológiának és az archeológiának a kormeghatározásnál, mint a filozófiai spekulációnak. Durham püspöke 1879-től, és jól elegyítette a tudományt a praktikus adminisztrációval. Püspökként is tovább dolgozott az egyházatyákról szóló művén, melyet 1885-ben publikált Ignác és Polikarp leveleit adta ki, valamint Alexandriai Kelemen művét (1869). Megvédte Ignác levelének eredetiségét. Soha nem nősült meg. Bournemouthban halt meg és Watcott követte őt a püspökségben. Beszédei négy kötetben 1890-ben jelentek meg. **Művei:** The Apostolic Fathes Clement of Rom London 1890 Ignac and Pilicarp London 1885. Biblical essay London 1893. Epistle to the Colossians, London, 1875. Essay onthe Work Entitled Supernatural religion London 18889. Notes ont he Epistles of st. Paul London 1895. Saint Paul's Epistle to the Galatians London 1865. Saint Paul's Epistle to the Philippans London 1868.

Liguori, Alfonz Mária, 1696 Marianella – 1787 Pagani, Olaszország – Előbb jogot tanult Nápolyban 1708-ban, de amikor 1723-ban elvesztett egy pert a toszkánai nagyherceggel szemben, elhagyta a jogi pályát és oratorianus lett. Teológiát is Nápolyban tanult, 1726-ban pappá szentelték. 1731-ban megalapította a redemptoristák (a Megváltóról nevezett missziós papok) társulatát a parasztság gondozására. 1749-ben a kongregáció elnyerte a pápa jóváhagyását; Hofbauer Szent Kelemen az Alpoktól északra fekvő országokba is elvitte a rendet. A nők számára ~ szemlélődő rendet alapított. Nagy gondot fordított munkatársai teológiai, erkölcteológiai képzésére, ezért 1728–1778 között írt 111 munkájával átdolgozta az egész erkölctant. 1762–1775 püspökként működött a Santa Agata dei Goti egyházmegyében. 1839-ben szentté, 1871-ben egyházdoktorrá avatták. **Művei:** GRIMM, E. (szerk.), *Opera omnia*. 22 kötet. Monza – Turin 1822–1887; KUNTZ, F. – PITOCCHI, F. (szerk.), *Lettere di S.A.M.d.L.* 3 kötet. Roma 1887–1890; WALTER, A. (szerk.), *Opera dogmatica*. 2 kötet. Roma 1903; DELERUE, F. és mások (szerk.), *Opere ascetiche*. 10 kötet. Roma 1935–1968; GAUDÉ, L. (szerk.), *Theologia moralis*. 4 kötet, kritikai kiadás. Roma 1905; BLANC, G. (szerk.), *Praxis Confessarii*. Rom 1912; LITZ, J. (szerk.), *Herrlichkeiten Mariä*. Regensburg 1922; *Übung der Liebe zu Jesus Christus*. Regensburg 1923; *Das große Mittel des Gebetes*. Bonn 1934.

Lillie, Betty Jane 1926 Cincinnati, USA OH., – Tanulmányait a St. Joshep College BS 1955. BA 1961. Hebrew Union College. PhD 1982. Tanított Providence College 1979-86. United Theol. Sem. 1983-84. Cincinati Egyetem 1984- Lektor. Szakterülete a héber Biblia, Újszövetség, apokrifok és post-bibikus tanulmányok. **Művei:** A History of the Scholarchip on the Wisdom of Solomon from the Nineteenth Century to Our Time Microfilm Intl. 1983.

Lincoln, Andrew T., 1944 Wolverhampton, Anglia – Tanulmányait a Cambridge Trinity College BA 1966. PhD 1974. Westminster Theol. Sem. BD 1971. Tanított Gordon-Conwell Theol. Sem 1975-79. St. John's College, Anglia 1979-85. Tanársegéd a Nottingham Egyetemen 1982-83. Újszövetség tanára. Sheffield Egyetem 1985-től. Újszövetség tanára. Szakterülete Újszövetség. **Művei:** The Theology of the late Pauline Letters Cambridge UP. 1993. Paradise Now and Not Yet Cambridge, UP. 1981.

Lindemann, Andreas 1943 Leer, Németország - Teológiát tanult Göttingenben é sőt is működött lelkészként 1973-1974. Diplomáját Göttingen 1975-ben nyerte el. Tudományos asszisztens Hans Conzelmann-nál Göttingen-ben 1974-1978. Göttingenben Újszövetség szakon habilitált 1977. Újszövetség professzora Bethel 1978-tól. Kiadója Theologische

Rundschau (Mohr Siebeck, Tübingen), valamint a Handbuch zum Neuen Testament (Mohr Siebeck, Tübingen). Kiadója az apostoli atyák görög-német változatának Henning Paulsen: Die Apostolischen Väter. Griechisch-deutsche Parallelausgabe auf der Grundlage der Ausgaben von F.X. Funk/K. Bihlmeyer und M. Whittaker, 1992. Rudolf Bultmann, Neues Testament und christliche Existenz. Theologische Aufsätze. Ausgewählt, kiadás gondozója Tübingen 2002. SNTS tagja Bultmann hermeneutikai társaság tagja. Kutatási területei Pál szinoptikus evangéliumok és az Ókeresztény egyházatyák. **Művei:** Die Aufhebung der Zeit. Geschichtsverständnis und Eschatologie im Epheserbrief (Studien zum Neuen Testament 12). Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, Gütersloh 1975, 288 S. Gemeinsam mit Hans Conzelmann: Arbeitsbuch zum Neuen Testament (UTB 52). J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen 1975. Paulus im ältesten Christentum. Das Bild des Apostels und die Rezeption der paulinischen Theologie in der frühchristlichen Literatur bis Marcion (BHT 58). J.C.B. Mohr (Paul Siebeck). Tübingen 1979. Der Kolosserbrief (Zürcher Bibelkommentare. NT 10). Theologischer Verlag Zürich, Zürich 1983. Der Epheserbrief (Zürcher Bibelkommentare. NT 8). Theologischer Verlag Zürich, Zürich 1985, Nitschke, Gütersloher Verlagshaus Gerd Mohn, Gütersloh 1987, 32-34. 34.37. 85-87. (Zu 5.) Gemeinsam mit H. Conzelmann: Guida allo Studio del Nuovo Testamento. Edizione italiana a cura di Mauro Pesce. Casa Editrice Marietti, Casale Monferrato, 1986. "Kolosserbrief", EKL II. Vandenhoeck&Ruprecht, Göttingen 1989. Die Apostolischen Väter. Griechisch-deutsche Parallelausgabe auf der Grundlage der Ausgaben von Franz Xaver Funk/Karl Bihlmeyer und Molly Whittaker, mit Übersetzungen von M. Dibelius und D.-A. Koch, neu übersetzt und herausgegeben von Andreas Lindemann und Henning Paulsen, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck) Tübingen 1992. Paulus, Apostel und Lehrer der Kirche. Studien zu Paulus und zum frühen Paulusverständnis, Mohr Siebeck, Tübingen 1999, Gemeinsam mit Hans Conzelmann: Guide pour l'étude du Nouveau Testament. Traduction et adaptation: Pierre-Yves Brandt (Le Monde de la Bible 39), Labor et Fides, Genève 1999. Der Erste Korintherbrief (HNT 9/1), Mohr Siebeck, Tübingen 2000, The Sayings Source Q and the Historical Jesus, edited by A. Lindemann (BETHL 158), Uitgeverij Peeters/Leuven University Press, Leuven 2001,

Lipinski, Edouard 1930 Lodz, Lengyelország – Tanulmányait a Louvain Egyetemen kezdte és keleti filológiából és történelemből szerzett diplomát 1960-ban. DD 1962. Rómában MA 1963. PhD Biblia tudományokból. Tanított Louvainben 1967-től nyilvános rendes egyetemi tanár. Szakterülete a héber Biblia, szemita nyelvek, szövegek és feliratok. **Művei:** Recherches Archéologiques en Israel. Peeters, 1986. Studies in Aramaic Inscriptions and Onomastics. Leuven UP. 1975. La Royauté de Yahwé dans le Poésie et le culte de l'Ancien Israel. Paleis der Cad. 1965. Le Poeme royal du Psaume 89. Gabalda, 1967.

Lips, Hermann von 1942-, Németország - 1961–1962 katonai szolgálat. 1962–1967 teológiai tanulmányait Neuendettelsau, Tübingen, Heidelberg és Erlangen egyetemén végezte. 1967/1970: Első és második teológiai vizsgái. 1967–1971 és 1973–1975 Lelkész Forchheim és Erlangen-ben. 1973 lelkész avatás Erlangen-ben. 1974 teológiai diplomája evangélikus teológián Heidelberg-ben. 1976–1983 lelkész Fürth/Bayern. 1983–1993 tudományos munkatárs München evangélikus teológiai fakultás újszövetségi tanszékén. 1989-ben Habilitáció München. 1992–1993 kiegészítő professzor Lipcsében, Dresdában és Halle-ban. 1994/95 Tanszékvezető professzor Theol. Fak. der Universität Halle-Wittenberg. Glaube - Gemeinde - Amt. Zum Verständnis der Ordination in den Pastoralbriefen (FRLANT 122), Göttingen 1979 (= Dissertation). **Művei:** Weisheitliche Traditionen im Neuen Testament (WMANT 64), Neukirchen 1990). Anthropologie und Wunder im Johannesevangelium. Die Wunder Jesu im Johannesevangelium im Unterschied zu den synoptischen Evangelien auf

dem Hintergrund johanneischen Menschenverständnisses, in: EvTh 50 (1990) 296–311. Paulus und die Tradition. Zitierung von Schriftworten, Herrenworten und urchristlichen Traditionen, in: Verkündigung und Forschung 36 (1991) 27–49.

Liptay György 1921 Kispest - 1997 Győr, Magyarország - Római katolikus teológus 1941-ben Budapesten, majd Bécsben a Pázmáneum növendéke 1945. Vác papszentelés, káplán Kállón, teológiai doktorátust szerez, de már Kiskunhalason hitoktató 1946-ban, majd váci szeminárium prefektusa és tanára, eközben 1947-ben püspöki szertartó. Egerben szeminárium prefektusa és tanára 1952-ben. Soroksáron káplán 1951-ben Budapest Hittudományi akadémia tanársegédje 1951-61. Kisegítő lelkész Kispest-Munkátelepen és Vecsés telepen. 1965 Pesterzsébeten kisegítő lelkész, Pestlőrincen káplán 1968. Vácott egyházmegyei könyvtáros 1969. Pestlőrinc-Miklós telep plébános 1979-től. Opus Mystici orpris kiadó igazgatója 1989 Bécs Pázmáneum rektora 1990. Élete végén Győr papi nyugdíjotthon lakója. **Művei:** *Zsoltárkulcs* Bp 1961. *Krisztus Jézus született* (Rózsa Hubával) Bp, 1978 . számos lelki könyvet fordított. Wilhelm Egger *Bevezetés az Újszövetségben* Bp. 1981.

Livingstone, David, 1813 Blantyre – 1873 Bangweolo-tó, Skócia/Zambia - Skót felfedező és misszionárius. 1836-ig Glasgow-ban tanult és látogatta a teológiai szemináriumot. 1838-ban felvették a londoni missziós szemináriumba, 1840-ben Dél-Afrikába utazott, 1841-ben missziós helye Kurumanban volt. 1843-ban Mabotsába ment, ahol sikereket ért el. 1849-ben hosszabb útra indult a Ngami-tóhoz. 1851-ben hosszabb utazásokat tett, mivel kiismerte az ottani népek gondolkodását és nyelvét. 1853–1856 között keresztülutazott az egész afrikai kontinensen, 1855-ben felfedezte a Victoria vízesést, 1858-ban a Kebrabasa-vízesést, 1859-ben a Nyassa-tavat. Elfogadta a Royal Geographical Society megbízását, hogy megkeresse a Nílus forrását. 1866-ban eltűnt el egy zanzibári misszió kezdetén, 1871-ben találkozott Henry M. Stanley-vel. Felfedező és misszionáriusi tevékenységének elismerését nem érte meg. **Művei:** *Missionary Travels and Researches in South Africa*. New York 1858, reprint: 1971; APPLEYARD, M. E., *Dr. D. L.: A Bibliography*. Cape Town 1949, reprint: 1970; CASADA, J. A., *Dr. D. L. and Sir Henry Morton Stanley: An Annotated Bibliography*. New York – London 1976; SIMONS, T.A., *A Bibliography of Published Works by and about D. L. 1843–1975*. Cape Town 1978.

Livingston, George H., 1916 Russel, USA, IA. - Tanulmányait Asbury theol. Sem BD 1948. Drew Egyetem PhD 1955. Tanított Wessington Springs College 1951-53. Dékán Asbury Therol. Sem. 1953-57. Ószövetség professzora, 1987-től nyugdíjas. Tanít Institut of Holy Land Jeruzsálem 1959. Ásatások szaékrítője AI, Westbank Israel 1966. 1968. Tell Quasile Izrael, 1972. Szakterülete Archeológia, héber Biblia semita nyelvek szövegek és feliratok. **Művei:** *The Pentateuch in its Cultural Environment*. Baker, 1972.

Ljungman, Henrik 1917 Göteborg, Svédország - Tanulmányait Lund Egyetemen kezdte és BD 1941, majd MA 1943. ThD 1950. A Svéd Egyház lelkésze 1943-tól. Tanított Lund Egyetemén docens 1951-től. Újszövetségi egzegézist tanított 1951-58 között, tanársegéd, 1957-től, professzor 1958-tól. Lelkészséget vezet Karlstadban 1972-82. Dóm kanonok. Szakterülete az Újszövetség. **Művei:** *Sifre Deuteronomium übersetzt und erklärt von Hans Bietanhard. Judaica and Cristiana*. Lang, 1984. *Pistis. A Study of Its Presupposition and Its Meaning in Pauline Use*. Geerup, 1964. *Das Gesetz erfüllen Matt. 5,17 und 3,15 untersucht*. Glerup, 1954.

Loader, James Alfred, 1945 Pretoria-, Dél-Afrika, - Semita tanulmányokat, filozófiát és teológiát Pretorián, Groningenben és Cambridge-ben végezte. Diplomát szerzett Ószövetségi tudományokból és egyháztörténetből. Pretoria egyetemének tanár 1980-ig Déla-Afrikai egyetem tanár 1997-ig, Bécsben tanít 1997-től. **Művei:** Aspekte van menslike mag in die Ou Testament, Dissertation Groningen 1975. Polar structures in the Book of Qohelet Berlin 1979. Esther (De Prediking van het Oude Testament), Nijkerk 1980. Prediker (Tekst en Toelichting), Kampen 1984. Ecclesiastes (Text and Interpretation), Grand Rapids 1986. Ruth (Tekst en Toelichting), Kampen 1994.

Lobwasser, Ambrosius, 1515 Schneeberg – 1585 Königsberg, Németország - Jogász és költő. 1531-ig filozófiát tanult a königsbergi egyetemen, 1535-ben magiszteri fokozatot szerzett, 1542-ben professzor lett. 1549–1554 között jogot tanult Löwenben, Párizsban és Bourges-ben. 1561-ben Bolognában töltött egy évet, 1562-ben utriusque jure doktori címet szerzett. 1563–1580 között a königsbergi egyetemen tanított. Franciaországban megismerte a hugenotta-zsoltárokat, ezeket ~ fordította le német nyelvre, a német kálvinisták 200 éven át ima- és énekeskönyvként használták zsoltárait, az evangélikus egyház is számos éneket átvett. **Művei:** Biblia, amelyben rimes versekbe költötte át a szöveget, 1564; *Der Psalter ... Davids, in deutsche Reymen verstendiglich und deutlich gebracht....* Leipzig 1573;

Locke, John, 1632 Wrington – 1704 Oates, Anglia, - Filozófus, az empirizmus atyja. A westminsteri iskola szigorú vallási fegyelme után az oxfordi Christ College-ban ismerkedett meg a skolasztikus filozófiával, Bacon, Cassendi és Descartes írásaival, barátságot kötött Newtonnal. A filozófia mellett orvostudomány is tanult. Háziorként utazott Franciaországba és Hollandiába. Orániai Vilmostal tért vissza Angliába, a kereskedelmi és gyarmatügyi minisztériumban kapott állást. Tagadta, hogy léteznének velünk született ideák, minden ismeretünk tapasztalatból születik, ezek lehetnek érzéki tapasztalatok és lehetnek a lélek tapasztalatai (reflexiók), vagy az ész absztrakciókat közvetít felénk. Az időben és térben keletkezett tapasztalatokat társítjuk (asszociációk), így összetett ideákat hozunk létre. Ezek összességéből alakulnak ki az egyetemes képzetek. 1689-ben név nélkül jelentette meg antitrinitárius teológiáját *Epistola de tolerantia* címmel. ~ szerint Isten léte értelmünkkel megismerhető, de lényét csak a kinyilatkoztatásból ismerhetjük meg. Haláláig dolgozott Pál leveleinek kommentárján. Az állam és az egyház szétválasztásának konstitúción alapuló formája mellett foglalt állást. Az erkölcsi normák meghatározásánál Hobbes-hoz hasonlóan nagy jelentőséget tulajdonított az ember ösztönös természetének és a körülményeknek. Az erkölcs végső alapja az Isten által megkívánt erkölcsi rend. A kinyilatkoztatás nem értelem feletti, jóllehet a tapasztalat határait súrolja, de semmiképpen sem újraértelmező jellegű. **Művei:** *Epistola de tolerantia*. Gouda 1689, angolul: 1689, 1968; *Some considerations of the consequences of the lowering of interest, and the raising of the value of money*. London 1692; *Some thoughts concerning education*. London 1693, 1970, németül: DEERMANN, J. B. (ford.), *Einige Gedanken über Erziehung*. 1967; WOHLERS, H. (ford.), *Gedanken über Erziehung*. 1970; *The reasonableness of Christianity as delivered in the scriptures*. London 1695, 1965; *An essay for the understanding of St. Paul's epistles, by consulting St. Paul himself*. London 1707; *The works of J. L.* 10 kötet. London 1812, reprint: 1963; YOLTON, J. W. (szerk.), *The Clarendon Edition of the works of J. L.* London 1975–.

Loader, William R. G. 1944 Auckland-, Új Zéland – Tanulmányait Auckland Egyetem BA 1966. Otago Egyetem BD 1969. Mainz Gutenberg Egyetem Teológiai Doktorátus 1972. Tanított Auckland 1968-78. Methodista Johns College. Új Zéland 1973-78. 1978-tól. Újszövetség tanára. Szakterülete Újszövetség. **Művei:** *The Cristology of the Fourth Gospel:*

Structure and Issues. Lang, 1992. The Johannine Epistles. Epworth, 1992. Sohn und Hoherpriester: Eine traditions-geschichtliche Untersuchung zur Christologie des Hebraerbriefes. Neukirchen, 1981

Loffreda, Stanislao, 1932 Montepandone-, Olaszország- Ferences szerzetes, aki Biblikus licenciátust szerzett Pontificia Commissione Biblica: 1961, laureátust (SBF: 1962); MA. archeológiai képzést (Oriental Institute of Chicago 1967 Tanít Jeruzsálemben a ferencesek Intézetében. A ferences biblikus intézet rektora SBF (1978-1990); Társ kiadója a Capernaum ástási tudósítónak (1968-1991) A kafarnaumi ásatások vezetője 2000-től. Nyugdíjas 2003 SBF **Művei:** Scavi di Et-Tabga (SBF Collectio Minor 7), Jerusalem 1970. A Visit to Capharnaum (The Holy Places in Palestine), Jerusalem 1972 "The Late Chronology of the Synagogue of Capharnaum", Israel Exploration Journal, 23 (1973), 37-42. Cafarnao. II. La ceramica (SBF Collectio Maior 19), Gerusalemme 1974. Capharnaum. The Town of Jesus, Jerusalem 1985. Luce e vita nelle antiche lucerne della Terra Santa, Jerusalem 1996. Kapernaum, Jerusalem 1994. Luce e vita nelle antiche lucerne cristiane della Terra Santa, Firenze 1996. Ceramica del tempo di Gesù. Vasi della Terra Santa nel periodo romano antico: 63 a.C.-70 d.C. Gerusalemme 2000. Light and Life. Ancient Christian Oil Lamps of the Holy Land, Jerusalem 2001. Holy Land Pottery at the time of Jesus. Early Roman Period 63BC-70AD, Jerusalem 2003.

Lohfink, Norbert SJ 1928 Frankfurt a.M., Németország - Jezsuita rendbe lépett 1947-ben, ban Tanulmányait a Berschans Kollégium, München PhL 1953. St. George Jezsuita Főiskola, közben pappá szentelték 1956—ban. Frankfurtban teológiai licenciát szerzett 1957-ben. Róma Ist. Bibl. SSD 1962. Tanított St. Georgen Jezsuita Főiskolán 1962-1966. Nyilvános rendes tanár 1970-től. Tanított Ist. Bibl. Róma 1966-70. Szakterülete a héber Biblia . Tanulmányait Münchenben, Frankfurtban, Rómában, Párizsban és Jeruzsálemben végezte. 1963-ben a római Pápai Biblikus Intézetben szerzett bibliatudományi doktorátust. Tanári működését - római megszakításokkal - 1962-től 1996-ban történt emeritálásáig a jezsuiták Frankfurt am Main közelében található Sankt Georgen-i Filozófiai-Teológiai Főiskoláján folytatta. Fő kutatási területei: a Deuteronomium, a Prédikátor és a Zsoltárok könyve. Bibliafordításokban, köztük a német "egységfordításban" (Einheitsübersetzung) is közreműködött, s tíz éven át részt vett az "United Bible Societies" (Egyesült Bibliatársaságok) Héber Őszövetség Szövegkritikai Munkacsoportjának filológiai és szövegkiadói munkájában. Testvéröccsével, a kiváló újszövésztudós Gerhard Lohfinkkal együtt szoros kapcsolatban áll az "Integrált Közösség" (Katholische Integrierte Gemeinde) mozgalmával. A "Stuttgarter Bibelstudien" és a "Stuttgarter Biblische Aufsatzbände" c. könyvsorozatok alapítója, ill. társalapítója, a "Jahrbuch für Biblische Theologie" és a "Zeitschrift für altorientalische und biblische Rechtsgeschichte" c. folyóiratok szerkesztője. Egyik első műve magyarul "A Szentírás megértése" címmel a Szolgálat c. folyóirat 2. számaként jelent meg 1969-ben.) Nemzetközi publikációs listája jelenleg nyolcszáznál több tételt tartalmaz, a tudományos dolgozatait közreadó könyvsorozatnak eddig hét kötete jelent meg. Őszövetség-olvasatában nagy hangsúllyal jutnak szóhoz a zsidó-keresztény párbeszéd kérdései és az egyház megújulása szempontjából is lényeges társadalometikai problémák. Bécsi kollégájával, a bencés Georg Braulik professzorral közösen dolgozik az amerikai "Hermeneia" kommentársorozat Deuteronomium-kötetén (Fortress Press, Minneapolis). 65. születésnapjára, 1993-ban tanítványai és tisztelői "Biblische Theologie und gesellschaftlicher Wandel" ("Biblikus teológia és társadalmi átalakulás") címmel adtak ki ünnepi kötetet. **Művei:** *I. Baldermann-nal és másokkal együtt: "Zum Problem des biblischen Kanons" ("A bibliai kánon kérdéséhez", Neukirchen-Vluyn, Neukirchener Verlag, 1988); "Der niemals gekündigte Bund, Exegetische Gedanken zum christlich-jüdischen Gespräch" ("A soha föl nem mondott szövetség,*

Exegetikai gondolatok a keresztény-zsidó párbeszédhez, Freiburg i. Br., Herder, 1989); *"Unsere neuen Fragen und das Alte Testament, Wiederentdeckte Lebensweisung"* ("Új kérdéseink és az Ószövetség, Újra felfedezett útmutatás az élethez", Freiburg i. Br., Herder TB Verlag, 1989); *"Lobgesänge der Armen, Studien zum Magnifikat, den Hodajot von Qumran und einigen späteren Psalmen"* ("A szegények dicsérőénekei, tanulmányok a Magnificatról, a qumráni Hodajótról s néhány kései zsoltárról", Stuttgart, Katholisches Bibelwerk, 1990); *"Studien zum Deuteronomium und zur deuteronomistischen Literatur I"* ("Tanulmányok a Másodtörvénykönyvről és a deuteronomikus irodalomról", Fribourg, Universitätsverlag - Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1991); *"Studien zum Deuteronomium und zur deuteronomistischen Literatur II"* (Stuttgart, Katholisches Bibelwerk, 1991); *"Krieg und Staat im alten Israel"* ("Háború és állam az ókori Izraelben", Barsbüttel, Institut für Theologie und Frieden, 1992, Beiträge zur Friedensethik 14); *"Sieben Predigten in Sankt Georgen und anderswo"* ("Hét prédikáció Sankt Georgenben és másutt", Frankfurt, Hochschule Sankt Georgen, 1992); *"Studien zur biblischen Theologie"* ("Tanulmányok a biblikus teológia tárgyköréből", Stuttgart, Katholisches Bibelwerk, 1993); *"Studien zu Kohelet"* ("Tanulmányok a Prédikátor könyvéről", Stuttgart, Katholisches Bibelwerk, 1998); *"Studien zum Deuteronomium und zur deuteronomistischen Literatur III"* (Stuttgart, Verlag Katholisches Bibelwerk, 1995); *"Im Schatten deiner Flügel, Große Bibeltexte neu erschlossen"* ("Szárnyaid árnyékában, Klasszikus bibliai szövegek új megvilágításban", Freiburg i. B., Herder, 1999²2000); *"Studien zum Deuteronomium und zur deuteronomistischen Literatur IV"* (Stuttgart, Katholisches Bibelwerk, 2000).

Lohmeyer, Ernst, 1890 Dorsten – 1946 „orosz fogságban”. Németország- Evangélikus ÚSz-i egzegéta. Tübingenben tanult teológiát, filozófiát és orientalisztikát 1908–1909-ben, majd Lipszében 1909-ben és Berlinben 1909–1911 között. filozófiai doktorátust szerzett 1914-ben, habilitált Heidelbergben 1918-ban, majd tanár lett Breslauban 1920-ban. Az ÚSz tanszék vezetője és 1930–1931-ben rektora volt. eltávolították a greifswaldi egyetemről 1935-ben („nemzetiszocialista-ellenes magatartása miatt”), mivel lengyel kollégáiért is kiállt. katonatiszt volt 1939-től, újra átvette Greifswaldban az oktatást 1943-ban, rektor lett 1945-ben, viszont az egyetemet bezárták 1946-ban. Amikor ismét megnyitották, a titkosszolgálat ~t letartóztatta, majd elítélték, hivatalos katonai nyilatkozat erősítette meg a halálát 1957-ben. Óriási egzegetikai hagyatékot hagyott hátra. Az ÚSz-i szociális rend filozófiai és teológiai, valamint egzisztenciális alapjait kereste. A keresztény hitnek a zsidósággal való kapcsolatát elemezte, és ezzel lendületet adott a keresztény–zsidó párbeszédnek. Redakciótörténeti munkásságában a teológiai fejlődésre helyezte a hangsúlyt. **Művei:** *Diatheke. Ein Beitrag zur Klärung des neutestamentlichen Begriffs*. UNT 2, 1913; *Die Lehre vom Willen bei Anselm von Canterbury*. Heidelberg 1914; *Christuskult und Kaiserkult*, SGV 90, 1919; *Vom göttl. Wohlgeruch*, SHAW.PH 1919; *Soziale Fragen im Urchristentum, Wissenschaft und Bildung - Einzeldarstellungen aus allen Gebieten des Wissens*. Tübingen 1921; HÖNIGSWALD, R. (szerk.), *Vom Begriff der religiösen Gemeinschaft, Wissenschaftl. Grundfragen*. Bonn 1925; *Die Offenbarung des Johannes*, HNT 16, 1926, ³1970; *Kyrios Jesus. Eine Unters. zu Phil. 2,5–11*, SHAW.PH 1927–1928 (utánnnyomás: 1961); *Die Briefe an die Philipper, Kolosser und an Philemon*. KEK IX, 1928/30, ²1953; *Grundlagen paulinischer Theologie*. BHTh 1, 1929; *Glaube und Geschichte in den vorderoriental. Religionen*. Göttingen 1931; *Das Urchristentum I: Johannes der Täufer*, 1932; *Galiläa und Jerusalem*, FRLANT 52, 1936, ²1953; *Das Evangelium des Markus*. KEK I, 2, 1937, ³1967; *Kultus und Evangelium*. Göttingen 1942; *Gottesknecht und Davidsohn*, SyBU 5, 1945. FRLANT 61, ²1953; *Das Vaterunser*. Göttingen 1946, ⁵1962; SCHMAUCH, W. (szerk.), *Das Evangelium des Matthäus. Nachgelassene Ausarbeitungen und Entwürfe*. KEK I,1, 1956, ²1958; *Urchristl. Mystik. Neutestamentl. Studien*. Göttingen 1955.

Lohse, Eduard, 1924 Hamburg –, Németország - A tengerészetnél szolgált 1942–1945 között. Teológiát tanult Bethelben és Göttingenben 1945–1949 között. Hamburgban a konviktus felügyelője és kiegészítő prédikátor volt 1950–1953 között. Habilitált Mainzban 1953-ban, ott lett az újszövetségi tanszék magántanára. Az újszövetség-professzor volt Kielben 1956–1964-ig, Göttingenben 1964–1971 között tanított, ahol később rektor is lett. Hannoveri evangélikus püspök 1971–1988 között. A Bibliatárságok Világszövetségének elnöke 1988-tól. A németországi evangélikus egyházak tanácsának (EKD) elnöke 1979–1985 között. Ebben az időben kezdték el revidálni a Luther-Bibliát. **Művei:** *Die Entstehung des Neuen Testaments*. Stuttgart – Berlin – Köln 1991; *Kleine evangelische Pastoraethik*. Göttingen 1985; *Die Urkunde des Christen. Was steht im NT?* Stuttgart 1979; LOHSE, E. (szerk.), *Nestles Einführung Schriften der Bibel literaturgeschichtlich geordnet*. II. kötet: *Von der Denkschrift Nehemias bis zu den Pastoralbriefen*. München 1970; *Die Offenbarung des Johannes*. Göttingen 1960; *Die Entstehung des Neuen Testaments*. Kohlhammer ⁴1983; *Erneuern und Bewahren. Evangelische Kirche 1970 – 1990*. Göttingen 1993; *Die Briefe an die Kolosser und an Philemon*. Göttingen 1968; *Märtyrer und Gottesknecht. Untersuchungen zur urchristlichen Verkündigung vom Sühntod Jesu Christi*. Göttingen 1955; *Exegetische Studien zur Theologie des Neuen Testaments*. Göttingen 1973, 1982, 2000.

Loisy, Alfred Firmin, 1857 Ambrières – 1940 Ceffonds. Franciaország- Teológiát tanult a châlons-i Grand Séminaire-ban 1874–1879 között, majd Párizsban 1878–1879-között az Institut Catholique-on tanult. Pappá szentelték 1879-ben, majd folytatta tanulmányait az Institut Catholique-on. Héber tanulmányai mellett asszirológiát tanult 1881–1889 között. A bibliatudományi tanszéket vezette, 1889–1890-ben előadásokat tartott az ŐSz-i kánon történetéről. sajátos sugalmazástana és a Biblia tévedésmentességének tagadása miatt 1893-ban felmentették. Vallástanárként működött Neuillyben 1883–1889 között, közben sok publikációja jelent meg, jórészt név nélkül vagy álnéven. A vallástörténeti tanszéken oktatott a Collège de France-ban 1909–1926 között. Életműve középpontjában a történeti igazság és a logikus magyarázatra törekvés állt. Szigorú történetkritikai bibliamagyarázatot dolgozott ki, és ennek következményeként előkerült a dogmakritika és az egyház hierarchiájának kritikája is, egészen az istenkérdés kritikájáig. A keresztény tanítást etikai humanizmussá alacsonyította, megfosztva természetfölötti jellegétől. ~t tekintik „a modernizmus atyjának”, amely kritikai szelleme miatt minden igazságtartalmában elutasítással találkozott a katolikus egyházban a II. vatikáni zsinatig. Egzegetikai munkáival csak a zsinat után kezdtek foglalkozni a katolikus egzegéták, jelentős hatást gyakorolt a történetkritikai módszerre. **Művei:** *Histoire du Canon de l'Ancien Testament. Leçons d'Écriture Sainte*. Paris 1890; *Histoire du Canon du Nouveau Testament*. Paris 1891; *Histoire critique du texte et des versions de la Bible I-II*. Paris 1892/93; *Études bibliques*. Paris 1894, ²1901, ³1903; *Les Mythes babyloniens et les premiers Chapitres de la Genèse*. Paris 1901; *La Religion d'Israël*. Paris 1901, ²1908, ³1933; *Études évangéliques*. Paris 1902; *L'Évangile et l'Église*. 1902, ²1903, németül: *Evangelium und Kirche*. Paris ³1904; *Autour d'un petit livre*, 1903 (1904³); *La Quatrième Évangile*. Paris 1903, ²1921; *Les Évangiles synoptiques. Traduction et commentaire I-II*. Paris 1907/1908; *Quelques Lettres sur des questions actuelles et des événements récents*. Paris 1908; *Simple réflexions sur le Décret du Saint Office »Lamentabili sane exitu« et sur l'Encyclique »Pascendi domini gregis«*. Paris 1908, ²1908; *Leçon d'ouverture du cours d'Histoire des religions au Collège de France*. Paris 1909; *Jésus et la tradition évangélique*. Paris 1910; *A propos d'Histoire des religions*. Paris 1911; *L'Évangile selon Marc*. Paris 1912; *Choses passées*. Paris 1913; *Guerre et Religion*. Paris 1915; *Mors et vita*, 1916; *L'Épître aux Galates*. Paris, 1916; *La Religion* Paris 1917, ²1924; *Les Mystère*

paiens et le Mystère chrétien. Paris 1919, ²1930; *La Paix des Nations et la Religion de l'avenir*. Paris 1919; *De la discipline intellectuelle*. Paris 1919; *Les Actes des Apôtres*. Paris 1920; *Essai historique sur le Sacrifice*. Paris 1920; *Les Livres du Nouveau Testament*. Paris 1920; *L'Apocalypse de Jean*. Paris 1923; *La Morale humaine*. Paris 1923, ²1928; *L'Évangile selon Luc*. Paris 1924; *L'Église et la France*. Paris 1925; *Religion et humanité*. Paris 1926; *La Consolation d'Israël*. Paris 1927; *Mémoires pour servir à l'histoire religieuse de notre temps* I. (1857–1900). Paris, 1930; II. (1900–1908). Paris 1931. III. (1908–1927). Paris 1931; *La Naissance du Christianisme*. Paris 1933; *Y a-t-il deux sources de la Religion et de la Morale?* Paris 1933, ²1934; *La Mandéisme et les Origines chrétiennes*. Paris 1934; *Remarques sur la littérature épistolaire du Nouveau Testament*. Paris 1935; *Les Origines du Nouveau Testament*. Paris 1936; *George Tyrrell et Henri Bremond*. Paris 1936; *La Crise morale tu temps présent et l'éducation humaine*. Paris 1937; *Histoire et mythe à propos de Jésus Christ*. Paris 1938; *Autres mythes à propos de la Religion*. Paris 1938; *Un mythe apologétique*. Paris 1939.

Long, Burke O., 1938 Richmond, USA, VA. – Tanulmányait a Yale Egyetemen kezdte BD 1964. MA 1966. PhD 1967. Tanított Bowdin College 1968.- Emory Egyetem professzora 1982. Héber Egyetem tanára 1983-84. Számos tudományos kiadványt szerkesztett Többek között a Writings from the Ancient World 1988-tól. Szakterülete a héber Biblia. **Művei:** 2Kings. Eerdmans, 1991. 1.Kings with an Introduction to Historical Literature. Eerdmans, 1984. Canon and Authority: Essay in Old Testment Religion and Theology. Fortress, 1977. The Problem of Etiological narrative in the Old Testament. de Gruyeter, 1968.

Longacre, Robert E., 1922 Akron, USA, Ohio. – Tanulmányait a Houghthon College. BA 1943. Pansylvania Egyetem MA 1953. PhD nyelvészetből 1955. Mexikóban Sommer Linguistic Institutban tanított 1968-tól. Texas-i Egyetem Arlingotn 1972-től. Szakterülete a nyelvészet és a héber Biblia **Művei:** Joseph: A Story Linguistic Study of Genesis 37. and 39 and 39-48. Eisenbrauns, 1989. Interpreting Bible Stories in Discoures Structure of the Flood Narrative JAAR 47/1 1979.

Longenecker, Richard N., 1931 Mishawaka USA, IN – Tanulmányait a Wheaton Grad. Schol MA 1956. Edinbourgh Egyetem, (Skócia) PhD 1959. Tanított Wheaton College. 1960-63. Tanársegéd, Trinity Evang. Div. College. 1972-től. Szakterülete az Újszövetség **Művei:** Galatians, Word, 1990. Biblical Exegesis in the Apostolic Period. Eerdemanns, 1975.

Lopez Rivera, Francisco SJ. 1938 Guadalajara, Dél-Amerika - Tanulmányait az Inst. Libre de Filosofia Licentiátus 1963-ban. Jezsuita képzés 1972-től. Rómában Ist. Bibl.-ban Bibliikus licentiátust szerez 1975. Tanított egyházmegye közti szeminárium, Guadalupe 1975-77. Jezsuita novicius mester, Guadalajara 1977-84. Novicius Mester és tanít Iberoamericana Egyetem 1985-87. Ószövetség professzora 1985-től. Mexikói SJ. provincia rektora 1989-től. Szakterülete a héber Biblia. **Művei:** „Los profetes y el conflicto” Christus 607-608 (1987). „Narrativa e Historia en la Biblia” Christus 591-592 (1985-86). Biblia y Sociedad. Centro de Reflexion Theologia, 1977.

Lorber, Jakob, 1800 Kanizsa – 1864 Graz, Ausztria - Zenész, az új kinyilatkoztatás képviselője. Mariborban járt gimnáziumba, zenei képzést is kapott. 1829-ben Grazban főiskolai tanári diplomát szerzett. Szervezett koncerteket és tanított zenét, közben „Isten íródeákja” megjelöléssel 25 kötetben jegyezte le vallási tapasztalatait. Legismertebb műve az *Új kinyilatkoztatás*. Ezzel ama kritikus újkinyilatkoztatásra épülő vallási csoportba sorlódott, amelynek tagjai egyfelől a Bibliára mint kinyilaktozott alkotásra tekintettek,

másfelől a maguk magyarázatát is ugyanolyan kinyilatkoztatásnak tartották. Hasonló ezoterikus szerzők: Bo Yin Ra, Jakob Lorber, Bertha Dudde, Anton Unternährer, Bruno Gröning, Heinz Grill, Vassula Ryden, Emanuel Swedenborg. Legtöbben ezoterikus keresztény vallást alapítottak. **Művei:** *Die Haushaltung Gottes*. 3 kötet. Graz 1840–1844); *Die Jugend Jesu. Das Jakobus-Evangelium*. Graz 1843–1844, Bietigheim ¹¹1989; *Schrifttexterklärungen. Bibeltexte und ihr geheimer Sinn*. Bietigheim 1843, ⁵1985; *Briefwechsel Jesu mit Abgarus Ukkama von Edessa*. Bietigheim 1844, Bietigheim ⁸1984; *Paulus' Brief an die Gemeinde in Laodizea*. Graz 1844. RELLER, H. – KRECH, H. – KLEIMINGER, M. (szerk.), *Lorber-Bewegung – Lorber-Gesellschaft – Lorberianer*. In: *Handbuch Religiöse Gemeinschaften und Weltanschauungen*. Gütersloh ⁵2000.

Loss, Maria Nicolo 1920- Olaszország - Salesiánus szerzetes filozófiát és teológiát Rómában a Universita Pontificia Salesiana-ban tanult, majd a Pontificio istituto Biblico növendéke lett Rómában. Asszír és semita szpecializációt a Római Egyetemen és Monaco da Baviera-ban tanult. 1953-tól Ószövetségi teológiát tanít Salesiana Egyetemen Rómában. A Commissione Biblica tanácsadója Neo Vulgata kérdésben. A zsoltárok és a bölcsességi könyvek latin szövegét korrigálta. **Művei:** *Commento a passi scelti del V.T. I. Genesi 1-11 tor5ino* 1960. *Amos e Intorduzione generale ai Profeti NSV Bibbia* 29. Roma 1979.

Loubser, Johannes A., 1947 Fok Város, Dél Afrika – Tanulmányait Fok Város Egyetemén kezdte Diplomáját MA 1975. Th D1980. Tanított 1978-89 Zululand Egyetem bibliatudományok központja 1989-től. Az újszövetségi tanszék vezetője. Szakterülete az Újszövetség. **Művei:** *A Critical Review of Radical Theology in Southern Africa: The Apartheid Bible* 1991

Lovestam, O. Evald 1921 Lysvik, Svédország – Tanulmányait Lund Egyetemén kezdte ahol teológiai diplomát szerzett 1944-ben. MA 1953-ban. Tanított Karlstad 1956-62. Gothenburg 1966-69. Lund egyetemén tanított 1951- 1966. Az ókeresztény egyházi irodalom és Újszövetség professzora 1969-87. Szakterülete az Újszövetség. **Művei:** *Apostlagärningarna* 1988. *Spiritus Blasphemia* 1968. *Spiritual Wakefulness in the New Testament* 1963.

Löhr, Hermut 1963 Bonn, Németország – Teológiát és történelmet tanult Bonn, Tübingen és Heidelberg egyetemén. Kutatott Straßburg-ban. Első teológiai vizsga 1989 Düsseldorf, teológiai doktorátus 1993 Bonn. Tudományos asszisztens Duisburg, Bonn és Bécs egyetemén. Habilitációja 2001 Bonn, ezt követően tanított Duisburg, Bonn és Jena. Második teológiai vizsga 2003 Düsseldorf. Lelkész avatás 2004. 2004-től az Újszövetségi szakon tanít Jena-ban. 2006-től a késő antik kor kutató csoportjának tagja. **Művei:** *Studien zum frühchristlichen und frühjüdischen Gebet. Eine Untersuchung von 1 Clem 59 bis 61* Tübingen 2003.

Lösch, Stefan 1881 Harthausen - 1966. Harthausen, Németország - Történész biblikus. 1904-től tanult filozófiát és teológiát Tübingenben. 1905-ben szentelték pappá 1907 lelképásztori tevékenységet folytatott. 1909-ben szerezte filozófiai doktortátusát 1910 Oberpräzeptor in Horb. 1927-ben habilitált Tübingenben történelemből és teológiaaból. 1929 először Patrológiát tanított, 1932-től viszont újszövetségi egzegésit is, az első évben mint rendkívüli tanár, aztán mint nyilvános rendes tanár tanította egészen nyugdíjazásáig 1949-ig. Alapos ismeretet szerzett az antik történelemből és a bibliai történetből is. A papirológán kívül a 19 századi teológiatörténet is specialitásai közé tartozott, hála Johann Adam Möhler-eél kötött barátságának. Programot dolgoztak ki a legjelentősebb katolikus teolgiai iskolák bemutatására. Emellett forráskiadásban is nagyot alkotta. Igen sokat tett munkatársaival

Theologische Quartalschrift, a Theologischen Revue, és a Literarischen Handweiser, valamint Staatslexikon der Görres-Gesellschaft, valamint LThK, és a Hessische Biographien valamint a Bücherwelt. Kiadványain keresztül a teológusok munkásságának ismertté tételében. **Művei:** Die Einsiedler Gedichte. Eine literarisch-historische Untersuchung. Diss. Tübingen 1909; Epistula Claudiana. Der neuentdeckte Brief des Kaisers Claudius vom Jahre 41 n. Chr. und das Urchristentum. Eine exegetisch-historische Untersuchung. Rottenburg a.N. 1930; Deitas Jesu und antike Apotheose. Ein Beitrag zur Exegese und Religionsgeschichte. Rottenburg a.N. 1933; Diatagma Kaisaros. Die Inschrift von Nazareth und das Neue Testament. Eine Untersuchung zur neutestamentlichen Zeitgeschichte. Freiburg 1936; Johann Adam Möhler. Hrsg. und eingel. von S.L. München, [o.J.]; Die Anfänge der Tübinger Theologischen Quartalschrift 1819-1831.

Lowth, Robert, 1710 Buriton – 1787 London, Anglia - Biblikus teológus, püspök. Tanulmányait Winchesterben és Oxfordban folytatta, 1741-ben Oxfordban a költészet professzora lett, 1749-ben Európában utazott, 1755-ben Limerick püspöke lett. 1766-tól St. Davidben, 1777-től Londonban élt. Fő kutatási területe a héber költészet volt. Nagy hatással volt a felvilágosodás német bibliai egzegétáira, J. G. Eichhornra, J. D. Michaelisre. **Művei:** *De sacra poesi Hebraeorum praelectiones academicae Oxonii habitae*. Oxford 1753; bővítve: ... *subjicitur metricae Harianae brevis confutatio et oratio Crewiana. Notas et epimetra adiecit, Ioannes David Michaelis*. Göttingen 1758–1762, ²1770, ³1775, London 1839; ua.: ...*editit Ern. Frid. Car. Rosenmüller, insunt Car. Frid. Richteri de aetate libri Iobi definienda atque Christ. Weisii de metro Hariano commentationes*. Leipzig 1815; angolul: GREGORY (ford.), MICHAELIS J. D. (jegyzetek), *Lectures on the sacred poetry of the Hebrews*. 2 kötet. London 1787 és 1793; németül: MICHAELIS, J. D., Göttingen 1763 és 1793; franciául: SUARDA, Lyon 1812 és Avignon 1839; *Memoires of the life and writings of the late bishop R.L.* London 1787; HALL, P. (szerk.), *Sermons and other remains of R.L., with introductory memoire*. London 1834; *Isaiah, a new translation with notes*, London 1778, ¹³1842; németül: RICHERZ, G.H. 4 kötet. Leipzig 1779–1781.

Lów Immanuel, 1854 Szeged – 1944 Budapest, Magyarország - Bölcsészdoktor és főrabbi. A gimnáziumot Szegeden, az egyetemi és teológiai tanulmányait Berlinben végezte. 1878-ban atyja utódként lett szegedi rabbi, a középiskolákban hitoktató és a zsidó népiskola igazgatója. 1903-ban ~ terve alapján épült a szegedi zsinagóga. 1911-ben visszautasította a bécsi főrabbiságra való meghívást. 1920–1921-ben a fehér terror idején háziőrizetben volt, majd hazaárulás vádjával elítélték, de a holland királyi ház nyomására elejtették a vádat. 1944-ben feltették az Auschwitzba menő vonatra, de Budapesten levették a vonatról és kórházba szállították, ahol hamarosan meghalt. **Művei:** „*És est idején világosság támad*”. Szeged 1874; *Deák Ferencz. Gyászbeszéd*. uo. 1876; *Lów Lipót végtisztessége. Bucsúszavak*. uo. 1876; *Beköszöntő*. uo. 1879; *Aramäische Pflanzennamen*. Leipzig 1881; *Arany János. Emlékbeszéd*. Szeged 1882; *A csók*. uo. 1882; *Melo Chofnájim*. uo. 1882; *Német olvasókönyv zsidó népiskolák számára*. uo. 1883–1884; *Hét beszéd*. uo. 1883; *Imádságok zsidók számára*. uo. 1883 és 1894; *Meleagros aus Gadara und die Flora Aramaea*. uo. 1883; *Az énekek éneke*. uo. 1885; *A szegedi zsidók 1785-től 1885-ig*. uo. 1885 (KULINYI Zsigmonddal együtt); *A szegedi Chevra 1787-től 1887-ig*. Uo. 1887. (KLEIN Salamonnal); *Nehemiás városa*. uo. 1889; *Alkalmi beszédek*. uo. 1891; *Magyar zsidó hitszónokok*. Székesfehérvár 1892; *Az ezredév, nyolcz beszéd*. Szeged 1836; *Lów Immanuel beszédei 1874–1899*. uo. 1900.

Lów Lipót, 1811 Czernahora – 1875 Szeged, Magyarország - Szegedi főrabbi. Talmud-tanulmányait Trebitschben, Kolinban, Leipnikben és Kismartonban végezte. 1835-ben rabbivá avatták, héber és német képesítő oklevelet kapott. 1834–1835-ben Prossnitzban tanítóként

működött a Talmud-Tóra iskolában, 1835-ben Budán és Pesten nevelő lett. 1837-től Pozsonyban tanult, 1839–1840-ben Bécsben az egyetemen pedagógiát hallgatott és tanítói oklevelet szerzett. 1841–1846 között Nagykanizsán volt helyettes rabbi és hitszónok, 1846-tól Pápán. A szabadságharcban a Veszprém megyei nemzetőrök zsidó tábori lelkeseként vett részt; 1849-ben Haynau két hónapig fogva tartotta. 1850-ben a szegedi zsidó hitközség megválasztotta főrabbijának, itteni működését az iskolák szervezésével kezdte meg. 1857-ben a Csongrád megyei zsidó iskolák felügyeletével bízták meg, 1858–1875 között a szegedi középiskolákban zsidó hitoktató is volt. **Művei:** *Statuten des ersten von der Israeliten-Gemeinde zu Gross-Kanizsa gegründeten ungarischen Vereins für Anleitung der israelitischen Jugend zu Handwerken und Künsten.* Warasdin 1842; *Jesájás korunk tanítója.* Zsinagógiai beszéd ...Buda 1845; *Alle Hilfe kommt von Gott. Predigt bei der Feier der Wiedergenesung des Erzherzogs Josephs Palatin's und k. Statthalters des Königreichs Ungarn.* Pápa 1846; *Jeremiás prófétának négy aranszabálya a valódi hazafiságról.* Zsinagógiai beszéd... Szeged 1847; *A magyar zsinagóga. Felvilágosodott világosság, tiszta erkölcsiség és buzgó hazafiság az ireaeliták közti elterjesztésére.* 1. füzet. uo. 1847; *Zsidó valláselvek. Megállapítva a párisi nagy Sanhedrin által, mely 1807. febr. Párisban tartatott.* uo. 1848; *Gaben für die israelitische Jugend. Erste Gabe.* uo. 1855; *Hamafteach, Praktische Einleitung in die heilige Schrift und Geschichte der Schriftauslegung. Ein Lehrbuch für die reifere Jugend, ein Handbuch für Gebildete.* 1. Theil. *Allgemeine Einleitung und Geschichte der Schriftauslegung.* Gross-Kanizsa 1855; *Biblische Geschichte zum Gebrauche des israel. Volksschulen im Kaiserthume Österreich.* Wien 1858; *Történeti és vallástudományi értekezések.* Szeged 1861; *Aron Chorin. Eine biographische Skizze.* uo. 1863; *A zsidó eskü múltja, jelene és jövője.* Pest 1868; *Die jüdischen Wirren in Ungarn.* uo. 1868; *Zsinagógiai beszédek.* uo. 1870; *Graphische Requisiten und Erzeugnisse bei den Juden.* Leipzig 1870–1871; *Der jüdische Kongress in Ungarn ...* Pest 1871; *Jüdische Dogmen ...* uo. 1871; *Das neueste Stadium der ung.-jüd. Organisationsfrage.* uo. 1871; *Az áldozatlan zsidókultus ... Történelmi vázlat.* uo. 1871; *Die Lebensalter in der jüd. Litteratur.* Szeged 1875; *Gesammelte Schriften.* 5 kötet. Szeged 1889–1900. Szerkesztette a *Ben Chananja* c. zsidó teológiai havi folyóiratot (1858–60) és mint hetilapot (1861–67) Szegeden. (1866-tól tudományos, homiletikai és didaktikai mellékletekkel.)

Lubac, Henrie Marie Joseph Sonier SJ, 1896 Cambrai – 1991 Párizs, Franciaország - A 20. század egyik legjelentősebb teológusa. Iskoláit a jezsuitáknál végezte Lyonban, Mongréban és Moulins-Bellevue-ben, majd jogi tanulmányokat folytatott Lyonban a teológia fakultáson. 1913-ban belépett a jezsuita rendbe, 1915–1918 között részt vett az első világháborúban, 1917-ben súlyosan megsebesült. 1919–1920-ban folytatta tanulmányait a St. Mary's College-ben (Canterbury), 1923-ban fejezte be filozófiai tanulmányait. 1923–1924-ben a Notre-Dame de Mongré tanulmányi prefektusának segéde volt. 1926-ban záróvizsgát tett teológiai tanulmányaiból, 1927-ben pappá szentelték. 1929-ben docens lett a lyoni teológiai fakultáson. 1934-ben a dogmatika, 1938-ban a fundamentális teológia, 1939-ben a vallástörténet professzora lett. 1942-ben Jean Daniélouval elindították a *Sources chrétiennes* c. sorozatot, 1950-ben Párizsba költözött. Kegyelemtani állításai miatt az egyházi feljebbvalóival összeütközésbe került. 1951-ben a lyoni érsek teológiai tanácsadójává nevezték ki, 1953-ban vissztérhetett a katedrára. 1958-ban az Institut des France tanácsának tagja, 1962–1965 között a II. vatikáni zsinat küldötte volt. A zsinat után a nem-keresztény vallások és a nem-hívők pápai tanácsának konzultora lett, illetve a Pápai Teológiai Bizottság tagja. 1974-ben Lyonban bezárták a teológiai fakultást, ~ Párizsba költözött. 1983-ban II. János Pál pápa bíborossá nevezte ki teológiai munkássága elismeréséül. Írásai egyszerre szolgálták az igehirdetést és a lelki élet elmélyítését. Szorgalmazta a kapcsolatot az Európán kívüli vallásokkal, válaszolni kívánt a mai világ kihívásaira, a dogmák tanítását mindig egyháztani háttérben mélyítette el,

válaszoni kívánt kora ateizmusára is. Munkásságára zsinati tevékenysége tette fel a koronát. **Művei:** *Opera omnia*. Milano 1978–. **Irodalom:** *Isten útjain – Henri de Lubac*. Bp. 1995; *La pensée religieuse du Père Pierre Teilhard de Chardin*. Paris, 1962; SZABÓ, F., *Henri de Lubac az Egyházzól*. Róma 1972; SZABÓ F., *Mai teológusok*. Róma é.n.; *Bibliographie H. de L. 1925–1974*. Einsiedeln 1974.

Luc, Alex T., 1945 Dél-Vietnam – Tanulmányait Vietnám Theol. College. BTh 1972. Trinity College BA. Trinity Evang Div School teológiai MA 1977. PhD 1982. tanított Phouc Au Vien Orphanage School-ban Dél-Vietnám 1968-70. Vezetője a Chinese Christian Alliance 1969-73. Columbia Bibl. Sem and Grad School of Missions tanára 1982-től. Szakterülete a Héber Biblia. **Művei:** Isaiah 1 as Structural Introduction ZAW 101 (1989) „The Structure and Message of Job” China Theol Jour 1 (1985). Basic Bible Hermeneutics AFC 1984.

Lucas, Franz, 1549 Brugge – 1619 Brugge, Franciaország - Egzegéta. 1602-ben B. Arias tanítványa és munkatársa volt a poliglott Biblia Hebraica et Latina (Göttingen 1609) kiadásában. Ez a kiadás a Vulgata szövegkritikáját eredményezte. Újabb kiadását J. Henten készítette elő (Löwen 1574), más kódex-gyűjtemények alapján született meg a javított kiadása Notationes in Sacra Biblia AT (1580) címen. A teljes korrekciót végül is J. P. Migne készítette el és megjelent a *Scripturae Cursus* kiegészítő 27. kötetében (Párizs 1845). A görög evangélium-szöveghez kommentárt írt és ez megjelent *In sacrosanta 4 Jesu Christi Evv. Commentarius* címen 4 kötetben Antwerpenben, 1606-ban. Elkészítette a Vulgata konkordanciáját is, Antwerpen 1612.

Ludolf, a Szász, 1300 k. Észak-Németország – 1378 (1377) Strassburg, Németország – Neve különböző átírásban maradt ránk: **Landulfus, Leutolphus, Litoldus, Rudolf**. A melléknevét is különbözően írják: **Al(e)manus, Cartusianus, Cartusiensis, de Saxonia, Teutonica**, 15 évesen lépett a domonkos rendbe és 25 éven keresztül maradt hűséges hozzá, majd 1340-ben Strassburgban átlépett a karthauzi rendbe. Ebben az időben keletkezhetnek zsolttárgyarázatai (*Enarratio in Psalmos*), amelyek nem olyan elmélyültek, mint későbbi művei. 1343–1348 között prior volt Koblenz-ben a karthauzi kolostorban. Prédikációi jórészt itt születtek, és a Cusanus alapítvány könyvtárában maradtak fenn Bernkastel-Kues-ban. Majd Mainzba került a kolostorba, ahol fő művét, a *Jézus életét* írta (*Vita Christi*). Élete végén visszatért a strassburgi karthauzi kolostorba. A *Jézus élete* a legjelentősebb nevelési regény szerepét tölti be nála. Legfontosabb forrásai Maa-i Michael írása, illetve Augsburgi David, Heinrich Seuse, Hackeborn-i Mechthild művei, valamint a pseudo-Bonaventura meditációi Jézus életéről. Műve egész Dél-Németországban és Ausztriában elterjedt, majd francia, spanyol portugál fordításban is ismertté vált. Loyolai Ignác megtérését ez a mű váltotta ki. Első nyomtatott kiadása 1470-ben jelent meg, és 1870-ig kb 60 kiadást ért meg. **Művei:** *Enarratio in Psalmos* (1340–1343). Speyer 1491; *Sermones Magistri Ludolphi* (1340–1343); *Vita Christi quatuor Evangelii et scriptoribus orthodoxis concinnata* (1348–1368). Speyer 1470; *Tractatus bonus fratris Ludolphi magistri in theologia, qualiter vivendum sit homini spirituali*; BAIER, W. (szerk.), *Flores et fructus arboris vitae Iesu Christi*. in: *Mysterium der Gnade*, Regensburg 1975, 321–341.

Lufft, Hans, neve eltérő változatokban ismert: **Johannes Lufft, Hans Luft, Hanns Lufft, Iohannes Lufft** stb., 1495 Mark Brandenburg – 1584 Wittenberg, Németország - A reformátorok híres nyomdásza, a maga korában képnyomtatóként ismerték leginkább. A nyomdászatot Lipszében tanulta, első nyomdaterméke 1515-ben látott napvilágot

Wittenbergben, de csak házassága után, 1519-ben jelent meg az első saját nyomtatványa, és 1524-től volt saját nyomdája és boltja. 1524-ben már három nyomdával dolgozott. Nevét Luther Biblia-fordításának kiadása tette ismertté. 1534-ben ő nyomta a teljes Luther-Bibliát. Legalább 100 000 példányban nyomtatott Bibliát, és egy sor más művet is, amely igen jövedelmező volt számára, olyannyira, hogy 1526-ban polgárjogot vásárolt magának Wittenberg városában. 1528-ban megvette a Kupferstraße 10-ben az első házat, majd még másik hármat, és megbecsült személlyé vált a városban. Ennek jele, hogy 1542-ben a városi tanács tagja lett, és az elkövetkező években meg is maradt ebben a pozícióban. Kincstárnok, városbíró, alpolgármester volt éveken keresztül. 1561-ben másodszor házasodott, Margarethe Muschwitz Torgau asszonyt vette el. 1584-ben 89 évesen halt meg Wittenbergben. **Irodalom:** *Berühmte Wittenberger Gäste des Rotary Clubs Wittenberg* 2. kiadás, Wittenberg ?; *Das Raths-Collegio der Chur-Stadt Wittenberg von Paul Gottlieb Kettner*. Wolfenbüttel 1734; *Allgemeine Deutsche Biographie*. 19. kötet. 618–622; OEHMIG, St., *700 Jahre Wittenberg*. Weimar 1995.

Lujic, Božo, 1946 Osječak –, Bosznia - Általános iskoláit Bosanski Šamac-ban, a gimnáziumot (1962–1966) Visokón a ferences gimnáziumba végezte. Filozófiai-teológiai tanulmányait a szarajevói ferences teológián fejezte be 1974-ben, majd továbbkésztését a ljubljani Teológiai Egyetemen folytatta, ahol 1977-ben magisztrált és 1982-ben doktorált. Bibliai tanulmányait a római pápai intézetben folytatta, ahol 1989-ben megszerezte a bibliatudományok licenciátusát. Régészetet tanult a jeruzsálemi ferences bibliai intézetben és foglalkozott a modern héber nyelvvel is (1989–1990). Ezek mellett a szarajevói bölcsészeten német nyelvet tanult. A ferences boszniai rendtartomány tagja. 1977-től a szarajevói ferences teológia rendszeres tanára és vendégelőadó a kateketikai intézetben, a laikusok számára létrehozott teológiai-kulturális intézetben, a KBF-en és az Evangélikus teológiai egyetemen Zágrábban. 2004-ben meghívást kapott a KBF-re Zágrábba, 2005-től az ószövetségi tanszék docense Zágrábban, valamint vendégelőadó a szarajevói ferences teológián. Targyai: ószövetségi bevezető és egzegézis; az Ószövetség teológiája, héber nyelv és biblikus régészet. Aktív résztvevője több nemzetközi konferenciának, részt vesz az Ószövetség fordításában héberről horvátra (ezt az Európai Biblikus Társaság szervezi a Horvát Biblikus Társasággal karöltve). 1976–1982 között Szarajevóban fő és felelős szerkesztője volt a *Jukić* című tudományos folyóiratnak, 1982-től szerkesztőbizottsági tag. 1993-tól a *Bosna franciskana* folyóirat szerkesztőbizottsági tagja. 1997–2000 között a szarajevói ferences teológia dékánja. **Művei:** *Život je divna pjesma* (Az élet egy szép dal). Szarajevo 1971; *Literatur als Abschied vom Vater. Zum Verhältnis Vater-Sohn in der Prosa von Franz Kafka*. Szarajevo 1984; *Božji tragovi. Biblijska mjesta i događaj* (Isten lábnyomai. Bibliai helyek és események). Livno 1996; *Biblijska promišljanja sadašnjega trenutka* (Bibliai megfontolások a jelen pillanatról). Zagreb 1998; *Povratak u slobodu ljubavi* (Visszatérés a szeretet szabadságába). Zagreb 2000; *Iskre ljubavi iz evanđelja* (Őszinte szeretet az evangéliumokból). Zagreb 2001; *Drugi – mogućnost ljubavi* (Mások – a szeretet lehetősége). Zagreb 2003; *Starizavjetni proroci* (Ószövetségi próféták). Zagreb 2003; *Isusova otvorena antropologija* (Krisztus nyílt antropológiája). Zagreb 2005. Számos folyóirat és újság munkatársa.

Lukácsy Imre, 1867 Dunavecse – 1945 Bp? Magyarország - A gimnáziumot Kiskunhalason végezte, a teológiát Budapesten 1892-ben. 1894-ben Edinburgh, Utrecht, Marburg egyetemén tanult. 1895-től csarnatóti, kiskunfélegyházi, 1899-től diószviszlói, 1910-től laskói, 1914-től devecseri lelkész. **Művei:** *Szent János evangéliumának magyarázata*. Bp. 1899–1903; *Lukács evangéliuma*. Bp. 1934; *Szent Máté evangéliumának magyarázata*. Bp. 1939; *Szent Pál apostol élete*. Bp. 1940; *Mózes első könyvének magyarázata*. Bp. 1942.

Luker, Maurice S.Jr. 1934 Louisville, USA, KY. – Tanulmányait a South Meth. Egyetem BA 1956. Drew Egyetemen bibliai teológiát tanult 1959. PhD 1968. Tanított Upsala College 1963. Ohio Wesleyan Egyetem 1964-65. Emory and Henry College 1965-től. Ásatások szakértője Sihemben, 1960. Gezer 1975. 1977. Caesarea Marittima 1985. 1987. Szakterülete archeológia, héber Biblia. **Művei:** The Figure of Moases in the Plague Traditions Univ. Microfilms 1968.

Lukianosz, Antiókhiai, 250 Szamoszata – 312 Nikomédia. Görögország - Edesszában tanult, Szamoszatai Pál elítélése után szembefordult a hivatalos egyházzal. Nem vált eretnekké, de szubordinációs Logosz-tanával az arianizmust készítette elő. Tanítványai: Nikomédiai Euszébiosz, Ariosz. Diocletianus császár idején letartóztatták, 9 évig ült börtönben. Az ariánusok szentként tisztelték. **Irodalom:** ROUTH, *Reliquiae Sacrae*, IV, hely, év. 17; *Acta SS.* Jan. I. 357, 365; BARDENHEWER, *Geschichte der altkirchlichen Literatur*, II. Leipzig, év 235, 241; HARNACK, *Die Chronologie der alchristlichen Litteratur*, II. Leipzig, év 138–146; BATIFOL, *Etude d'hagiographie arienne; La Passion Saint Lucien d'Antioche, compte-rendu au congris scientifique international des Catholiques*. Paris 1891. sect. 11, 181, 186; WESTCOTT, *History of the New Testament Canon*, Cambridge 392 sq.; NEWMAN, *Arians of the Fourth Century*. Cambridge; VANYÓ L., *Ókeresztény egyháztörténet* I. Bp 198. 424.

Lukianos: a szíriai Samosataból Kr. u. 125-150 táján Görögptszág író, a "görög Voltaire". A kőfaragást otthagya, megtanult görögül és rétorrá képezte ki magát; ügyvédkedett, majd nyakába vette a világot és népes gyülekezetek előtt ragyogtatta ékesszólását. Majd a filozófiához fordult s a platóni dialógusok formájában nyilatkozott meg sziporkázó szelleme. Később hivatalt vállalt s Egyiptomban, mint császári tisztviselő fejezte be életét. 82 munka viseli nevét; ezek részint deklamációk, részint dialógusok, melyek tarka-barka jelenetekben rajzolják az élet vásárját, a társadalmi fonákságokat, gúnyolják a léha filozófusokat, részben pedig egyéneket állítanak pellengérré. Meztelen érzékiség nyilvánul meg a hetaerialógusokban. Regényt is írt (talán ez az első) Lukios vagy a szamar címén, melynek tárgya csaknem azonos Apoleius Arany szamarával. Nevezetesebb kiadásai: Jakobitz (Leipzig 1836-41); Dindorf (Paris 1840); Sommerbrodt (Berlin 1888-99); Kolozsvárt is jelent meg műveinek egy kiadása (1870). V.ö: Croisel, *Essai sur la vie et oeuvres de Lucien* (Paris 1882); Jacob, *Charakteristik Lucians* (Hamburg 1832); Hartmann, *Studia critica in L.* (Leyden 1877); Boros Gábor, L. jellemzése (1904); Sebestyén Károly, A cinikusok (Budapest 1912).

Lull, David J., 1944 Mount Kisko, USA, NY. – Tanulmányait a Perkins Schol of Theol. BD 1969. Claremont Grad Schol PhD 1978. Tanított Centrale for Process Stud. 1975-81. Yale Egyetem 1981- től. Újszövetség professzora. Szakterülete Újszövetség. **Művei:** Biblical Preaching on the Death of Jesus. Abingdon, 1989. Old Testament Interpretation from Process Perspective. Scholars, 1982. The Spirit in Galatia: Paul's Interpretation of Pneuma as Divine Power. Scholars, 1980.

Lund, Jerome A., 1948 Willmar, USA, MN – Tanulmányait Los Angeles Baptista Teol. MA 1973. Héber Egyetem Jeruzsálem MA 1982. PhD 1989. Dolgozott Gaspari Center 1983-1988. Tanított Inst of Holy Land 1984. Héber Egyetem Biblia projektjének irányítója. 1984-85. Dániában 1989. Hebrew Union College. Cincinnati 1990-től. Kiadója a Comprehensive Aramic Lexicon-nak. Szakterülete héber Biblia. **Művei:** Sepher Bereshit. Caspari Crt., 1991.

Lundbom, Jack R., 1939 Chicago USA. IL –Tanulmányait Park Theol Sem. BD 1967. Grad Theol Union PhD 1973. Tanított Andover Newton Theol. Union 1974-75. Harvard Egyetem

1981-82. Yale Egyetem 1983-85. Marburg, 1988-89. Uppsala Egyetem és Cambridge Egyetem 1990-92. Szakterülete héber Biblia, Újszövetség. **Művei:** Jeremiah, A Study in Ancient Hebrew Retic Scholars, 1975.

Lundquist, John M. 1938 Twin Falls, USA, ID. – Tanulmányait a Portland Állami Egyetemen kezdte és BA 1970-ben szerzett. Birmingham Egyetem MLS 1972. Michigan Egyetem MA 1974. PhD 1983. Tanított Michigan Egyetem 1973-78. Archeológiával foglalkozik a Birmingham Young Egyetemen 1979-83. New York Egyetemen tanít 1985-Ásatások szakértője Tall Hadidi Szíria 1974-76. A Jordán völgyi ásatások társ igazgatója 1979. Szakterülete archeológia, mezopotámia tudományok. **Művei:** The Temple: Meeting Place of Heaven and Earth Thames and Hudson 1993. Archeological Reports from the Tabaqa Dam Project – Euphrates Valley Szíria ASOR 1979.

Lupieri, Edmondo F. 1950 Torino, Itália – Tanulmányait Pisa Egyetemén kezdte és szerzett doktorátust 1973-ban. Tanított Turin Egyetemén 1973-83. A kereszténység történetének tanára 1983-90 között. Az öskereszténységgel foglalkozik. Udine Egyetemén tanít 1990-től. Szakterülete Újszövetség, apokrifok és post-biblikus tanulmányok. **Művei:** John The Baptist in the New Testament Traditions and History ANRW 1992. Giovanni e Gesu: Storia di un Antagonismo. Mondadori, 1991. Giovanni Battista fra storia e leggenda. Paideia 1988. Giovanni nelle tradizioni sinottiche. Paideia 1988. Il cielo e il mio trono Isaia 40,12. e 66,1 nella tradizione testimoniaria. Storia e letteratura, 1980.

Lust Johan 1937 Bruges, Belgium – Tanulmányait Leuven Katolikus Egyetemén kezdte és szerzett teológiai doktorátust 1967-ben. Tanított Leuven 1984. Ószövetség professzora és az Ephemerides Theol. Lovanienses társ szerkesztője. Ószövetségi egzegés szakértője és a Septuaginta szövegkritikai intézet alapítója *The Institute for Septuagint Studies and Textual Criticism*. K.Hauspie és E.Eynikel készítette el a görög angol Septuaginta szótárt *Greek - English Lexicon of the Septuagint*. Érdeklődésének központja a Prófétai irodalom, Ezekiel és a Messianizmus a Septuagintában. Ezekiel próféta könyvének héber szövegét rekonstruálja a *Biblia Hebraica Quinta Projectben* (A.Ternier segítségével), Ezekiel kommentárt készített a Septuaginta szövegéhez (K.Hauspie-közösen). A Syimmachus fordítás indexék készíti (S.Scatolini segítségével). **Művei:** *Messianism and The Septuagint. Collected Essays* BETL 178, Leuven, UP. 2004. *Greek - English Lexicon of the Septuagint*, Stuttgart, 2003 “*The Story of David and Goliath. Textual and Literary Criticism. Papers of a Joint Venture*, (OBO, 73), Fribourg /Göttingen, UP, 1986. “Ezekiel 36-40 in het Oldest Greek Manuscript,” in *CBQ* 43 (1981) 517-533.

Luthardt, Christoph Ernst, 1823 Maroldsweisach – 1902 Lipcse Németország - Evangélikus teológus. A nürnbergi gimnáziumban evangélikus teológiát tanult. 1841-től egyetemre járt Erlangenben, 1842–1843-ban Berlinben hallgatott filozófiát, majd visszatért Erlangenbe. 1846-ban lelkésszé avatták. Münchenben gimnáziumokban tanított hittant és történelmet, 1851-ben tanársegéd lett az erlangeni fakultáson. 1852-ben ÚSz-ből szerzett licenciátust, majd habilitált. 1854-től a dogmatika, majd az egzegézis profeszora lett Marburgban, 1856-tól a szisztematikus teológia professzora Lipcsében. Itt került kapcsolatba Karl Friedrich August Kohnis és Franz Delitzsch újlutherista teológiai mozgalmával. Az általános lutheránus zsinat tagja lett, ennek legfontosabb orgánumát, a *Kirchenzeitungot* vezette. Az evangélikus egyházpolitika meghatározó alakja volt. **Művei:** *De compositione evangelii Ioannis*. Nürnberg 1852; *Das johanneische Evangelium nach seiner Eigentümlichkeit geschildert und erklärt*. 2 kötet. Nürnberg 1852/53, 2. bővített kiadás: 1875/76; *Die Lehre von den letzten Dingen*. Leipzig 1861; *Die Offenbarung Johannis*,

übersetzt und kurz erklärt für die Gemeinde. Leipzig 1861; *Die Lehre vom freien Willen und seinem Verhältniß zur Gnade in ihrer geschichtlichen Entwicklung dargestellt.* Leipzig 1863; *Der Entwicklungsgang der religiösen Malerei.* Leipzig 1863; *Apologie des Christenthums.* 4 kötet: 1. *Apologetische Vorträge über die Grundwahrheiten des Christenthums im Unterricht 1864 zu Leipzig gehalten.* Leipzig 1864. 2. *Apologetische Vorträge über die Heilswahrheiten des Christenthums im Winter 1867 zu Leipzig gehalten.* Leipzig 1867. 3. *Vorträge über die Moral des Christenthums im Winter 1872 zu Leipzig gehalten.* Leipzig 1872. 4. *Die modernen Weltanschauungen und ihre praktischen Konsequenzen. Vorträge im Winter 1880 zu Leipzig gehalten.* Leipzig 1880; *Die modernen Darstellungen des Lebens Jesu. Eine Besprechung der Schriften von Strauß, Renan und Schenkel, sowie die Abhandlungen von Coquerel d.J., Scherer, Colam und Keim.* Leipzig 1864; *Über die Darstellung des Schmerzes in der bildenden Kunst.* Leipzig 1864; *Compendium der Dogmatik.* Leipzig 1865; *Zwei Bilder aus dem Leben unseres Heilandes. Aus der Epiphanienszeit.* Leipzig 1865; *Die Ethik Luthers in ihren Grundzügen.* Leipzig 1867; *Der Dienst der Frauen am Reiche Gottes.* Leipzig 1868; *Christian Fürchtegott Gellert.* Leipzig 1870; *Der johanneische Ursprung des vierten Evangeliums.* Leipzig 1874; *Albrecht Dürer.* Leipzig 1875; *Gesammelte Vorträge verschiedenen Inhalts.* Leipzig 1876; *Ueber kirchliche Kunst.* Leipzig 1878; *Luther nach seiner ethischen Bedeutung.* Leipzig 1883; *Melanchthon's Arbeiten im Gebiete der Moral.* Leipzig 1884; *Systematische Theologie,* in: ZÖCKLER, O. (szerk.), *Handbuch der theologischen Wissenschaften in encyklopädischer Darstellung.* 3. kötet. Nördlingen 1884; *Das Evangelium nach Johannes und die Apostelgeschichte.* Nördlingen 1886; *Die antike Ethik in ihrer geschichtlichen Entwicklung als Einleitung in die Geschichte der christlichen Moral.* Leipzig 1887; *Zur Ethik. Ueber verschiedene ethische Themata.* Leipzig 1888; *Geschichte der christlichen Ethik.* 2 kötet. Leipzig 1888–1893; *Erinnerungen aus vergangenen Tagen. Mit einem Bildniß des Verfassers.* Leipzig 1889 (önéletrajz); *Zur Einführung in das Akademische Leben und Studium des Theologen. Briefe an einen angehenden Theologen.* Leipzig 1892; *Kompendium der theologischen Ethik.* Leipzig 1896; *Die christliche Glaubenslehre gemeinverständlich dargestellt.* Leipzig 1898; *Die vier Evangelien. Verdeutscht und gemeinverständlich ausgelegt.* Leipzig 1899; *Predigten.* 12 kötet. Leipzig 1861–.

Luther, Martin, magyarul **Luther Márton,** 1483 Eisleben – 1546 Eisleben, Németország - Ágostonrendi szerzetes, reformátor. 1501-ben az erfurti egyetem hallgatója volt, majd Wittenbergben tanult, 1505-ben magiszter lett. Belépett az ágostonrendbe, 1507-ben pappá szentelték. 1508-ban a wittenbergi egyetemen tanított, 1511-ben Rómába küldték, 1512-ben etikából doktorált. A zsolttárokra írt értekezést, a Római és Galata levélről adott elő. A humanistákat követve a forrásokhoz tért vissza, Erasmus kritikái görög ÚSz-ét és Ágoston írásait tanulmányozta. 1519-ban a Wartburgban átélt „torony-élmény” után a bűn fogalma és a kegyelemtan is átértékelődött tanításában. 1517. október 31-én a Wittenbergben meghirdette 95 tézisét. Ezekről vita kezdődött, előbb Cajetán de Vio OP pápai legátus igyekezett tetelei visszavonására bírni, majd Johannes Eck vitatkozott vele több helyen. 1521-ben X. Leó pápa kiközösítette, Kölnben írásait elégették. Bölcs Frigyes szász fejedelem Wartburg várában háziőrizetben tartotta, 1552-ben itt fordította le az ÚSz-t (11 hét alatt), és a fordítás elkészültének időpontjáról „September Bibel”-nek nevezte. 1524-ben kilépett az ágostonrendből, 1529-ben Zwinglivel esett a nevezetes „marburgi disputája” az úrvacsora-tanról, ~ a valóságos jelenlét mellett állt ki. 1530-ban Melanchton fogalmazásában benyújtották hitvallásukat az augsburgi országgyűlésnek, 1540-ben V. Károly visszautasította az ágostai (augsburgi) hitvallást. Legfontosabb tanításai: a „Sola Scriptura” (a kinyilatkoztatás egyedüli forrása a Szentírás), a „Sola fide” (a megigazulás egyetlen forrása a hit), a „Sola gratia” (egyedül Isten kegyelméből igazulhatunk meg). A szentségek közül megtartotta a

gyermekkori keresztséget; az eukarisztiából úrvacsorát formált; az egyházi rendet megtagadta; a szentképek, szobrok és liturgikus ruhák használatát lényegtelenek tartotta. 1983-ban II. János Pál visszavonta a pápai kiközösítést. **Művei:** *Erste Sammelausgabe von Luthers Schriften - Ad Leonem X Pontificem Maximum, Resolutiones disputationum de virtute indulgentiarum reverendi Patris, ac Sacrae Theologiae doctoris Martini Luther Augustiniani Vuittenbergensis ...* Basel 1518. Gyűjteményes kiadások a 16. sz.-ban: *Wittenberger Ausgabe*, Wittenberg 1539–1559; latinul: *Tomus primus [- septimus] omnium operum reverendi Domini Martini Lutheri ...*, Wittenberg 1545–1557; Jenaer Ausgabe: *Alle Bücher und Schrifften des thewren/seligen Mans Doct. Mart. Lutheri*, Jena 1555–1558; latinul: *Tomus primus [- quartus] omnium operum Reverendi Patris D.M.L.* Jena 1556–1558. Tudományos gyűjteményes kiadások: *Martin Luthers sämtliche Werke*. Erlangen 1826–1932; WALCH, J. G. (szerk.), *D. Martin Luthers sowohl in Deutscher als Lateinischer Sprache gefertigte und aus der letztern in die erstere übersetzte Sämtliche Schrifften*. 24 kötet, Halle 1740–1753; WALCH, J. G. (szerk.), *Martin Luthers Sämtliche Schrifften*. 23 kötet, St. Louis 1883–1910; BORCHERDT, H. H. – MERZ, G. (szerk.), *Martin Luther, Ausgewählte Werke*, 3. kiadás. 6 kötet. München 1958–1965; ALAND, K. (szerk.), *Luther Deutsch*, 10 kötet, kiegészítőleg: *Lutherlexikon*. Stuttgart – Göttingen 1957–1974; PELIKAN, J. és mások (szerk.), *Luthers Works*. 54 kötet. St. Louis – Philadelphia 1958–1976; *Martin Luther, Oeuvres, publ. sous les auspices de l'Alliance nationale des Églises luthériennes des France...* 17 kötet. Genève 1957–1977. **Irodalom:** FÖRSTEMANN, K. E. von (szerk.), *Neues Urkundenbuch zur Geschichte der evangelischen Kirchen-Reformation*. Hamburg 1842, Hildesheim 1976; *Akten und Briefe zur Kirchenpolitik Herzog Georgs von Sachsen*. 1. kötet: 1517–1524; 2. kötet: 1525–1527. Leipzig 1905, 1917; Leipzig – Köln 1985; KAULFUß-DIESCH, K. (szerk.), *Das Buch der Reformation*. Leipzig 1917; OBERMAN, H. A. (szerk.), *Die Kirche im Zeitalter der Reformation*. Neukirchen – Vluyn ³1988; ROGGE, J. (szerk.), *1521–1971, Luther in Worms*. Witten 1971; SCHEEL, O. (szerk.), *Dokumente zu Luthers Entwicklung*. Tübingen ²1929.

Luz, Ulrich, 1923 Männedorf–, Svájc - A gimnáziumot 1957-ben Zürichben végezte, 1962-től evangélikus teológiát hallgatott Zürichben, Göttingenben, Baselben. 1963-ban tanulmányi felügyelő és „Isten igéjéért felelős megbízott” lett a zürichi kanton evangélikus és református egyházszervezetében. 1963–1968 között a zürichi teológiai fakultáson volt tanársegéd, 1967-ben doktorált, 1968-ban habilitált. 1968–1969-ban lelkész volt Zürichben, 1969–1971 között vendégtanár Tokióban az International Christian University-n és az Aoyama Gakuin University-n. 1972–1980 között az ÚSz professzoraként működött Göttingen teológiai fakultásán, majd 1980–2003 között Bernben az evangélikus teológiai fakultáson. Vendégtanár volt Pretoriában (Dél-Afrika), Rómában a Pápai Gergely Egyetemen. Kutatási területei: Máté evangélium, hermeneutika, ősegyház vallástörténete. **Művei:** *Das Geschichtsverständnis des Paulus*. BEV 49. München 1968; *Der Jude Jesus. Thesen eines Juden. Antworten eines Christen*, (társszerző: LAPIDE, P.). Zürich 1979; Düsseldorf 1999; angolul: *Jesus in two Perspectives*. Minneapolis 1985; hollandul: *Jezus de Jood*. Kampen 1985; magyarul: *A zsidó Jézus*. Historia Judaica 1. Bp. 1994; *Eschatologie und Friedenshandeln. Exegetische Beiträge zur Frage christlicher Friedensverantwortung*, (társszerzők: KEGLER, J., LAMPE, P., HOFFMANN, P.), SBS 101. Stuttgart 1981; *Gesetz* (társszerző: SMEND, R.), *Bibl. Konfrontationen 1015*. Stuttgart 1981; *Das Evangelium nach Matthäus (Mt 1–7)*, EKK I/1, Neukirchen – Zürich ²1989; ⁴1997; ⁵2002; angolul: *Matthew 1-7. A Commentary*. Minneapolis – Edinburgh 1989; japánul, Tokyo 1990; spanyolul: *El evangelio segun San Mateo (Mt 1-7)*. Madrid 1993; *Sie aber hielten fest an der Gemeinschaft. Einheit der Kirche als Prozess im Neuen Testament und heute* (társszerzők: LINK C., VISCHER, L.). Basel – Zürich 1988; *Das Evangelium nach Matthäus (Mt 8-17)*. Neukirchen – Zürich: 1990; ²1996, ³1999; angolul: *Matthew 8-20 (Hermeneia)*. Minneapolis 2001; spanyolul: *El Evangelio según San Mateo. Mt*

8-17 (II. kötet). Madrid 2001; japánul: Tokyo 1997; *Zankapfel Bibel. Eine Bibel - viele Zugänge*. Zürich: 1992; ²1992; ³2002. franciául: *La Bible: Une pomme de discorde*, Essais Bibliques 21, Genève 1992; magyarul: *A viszály könyve? Egy Biblia – softkéle értelmezés*, Hermeneutikai Füzetek 10. Bp. 1996; japánul: Tokyo 1998; *Die Jesusgeschichte des Matthäus*. Neukirchen – Vluyn 1993; angolul: *The Theology of Matthew*. Cambridge 1995; magyarul: *Máté Jézustörténete*. Bp. 2000; japánul: Tokyo 1996; olaszul: *La storia di Gesù in Matteo*. Brescia 2002; koreaiul: Seoul 2003; *Matthew in History. Interpretation, Influence, Effects*. Minneapolis 1994. magyarul: *Evangelium és hatástörténet. A Máté-evangelium értelmezése a történelemben*. Bp. 1996; *Das Evangelium nach Matthäus (Kap. 18-25)*. Neukirchen – Düsseldorf 1997; angolul: ld. fennebb; *Der Brief an die Epheser. Der Brief an die Kolosser*, in: BECKER, J. – LUZ, U., *Die Briefe an die Galater, Epheser und Kolosser*. NTD 8/1. Göttingen 1998; *Das Evangelium nach Matthäus (Kap. 26-28)*. Neukirchen – Düsseldorf 2002; *Jesus oder Buddha?* (társszerző: MICHAELS, A.). München 2002; a *Judaica* szerkesztője 1983–1998; az *Evangelische Theologie* szerkesztője 1986 óta, felelős kiadó 1992–1999, az *Evangelisch-katholischer Kommentar* (Neukirchen – Düsseldorf) társkiadója 1995 óta, a *New Testament Studies* (Cambridge) társkiadója 1995–1999).

Luzzi, Giovanni -; 1856 Strada /Unterengadin – 1948 Poschiavo, Olaszország -. Kálvánista teológus olasz Biblia fordító. Észak- Olaszországban élt és vendéglőt vezetett, a teológiát Valdiak teológiáján kezdte Firenzében, melyet 1880-ban fejezte be. 1878-ban az evangélikus árvaház munkatársa lesz Dr. Guiseppe Comandi mellett Firenzében. 1880/81-ben egy év tanulmányi ösztöndíjat kap Skóciába, ahol meg is házasodik Eva Henderson-al. Hazatérve Firenzében a Valdia plébánián lelkész. Gazdasszony iskolát hozott létre, valamint egy népiskolát. Sógorával orvosi tanulmányokra iskolát hozott létre. 1902-ben szisztematikus teológiai tanszékre hívják meg, majd ebben a megbízatásában Rómába települt 1922-től. Már 1906-tól kezdte meg a biblia fordítását olaszra és 1909-ben megalapította az olasz Bibliatársulatot „Fides et Amor” névvel. 1911-ben fejezte be az Újszövetséget. 1923-tól lelkész lesz Poschiavo, ahol nyugdíjazásáig 1930-ig marad. Elsősorban a Bibliafordítása miatt ismerik, de a 20 század egyik legfontosabb olasz protestáns teológusa. **Művei:** Santi Pagnini e la sua traduzione latina della Bibbia, Torres Pellice 1881; Discorso d'inaugurazione della sezione filologica, Firenze 1885; Maria e la sua Bibbia o le origini della Società Britannica e Forestiera. Versione dall'inglese, Firenze 1885; La San Bartolomeo della Valtellina, Firenze 1885; Gigi. Racconto, Firenze 1889; Gli animali della Bibbia e la lezione che ci danno. Discorsi di Richard Newton tradotti da G. Luzzi, Firenze 1891; Commentario esegetico pratico del Nuovo Testamento. La Lettere di San Paolo ai Colossesi, Torino 1892; Commemoratione, Firenze 1898(englische Übers.: 1848-1898. The Waldensian Church and the edict of her emancipation, Edinburgh 1898); Fatti degli Apostoli. Traduzione e commentario, in: Commentario esegetico-pratico del Nuovo Testamento, Firenze 1899; Le lettere di San Paolo agli Efesini, Colossesi, Filomone, Filippesi. Tradizione e commentario, (Commentario esegetico-pratico del Nuovbo Testamento), Firenze 1908; I Vangeli e gli Atti degli Apostoli, Roma 1909; Il Nuovo Testamento, tradotto dai testi originali e annotata, Roma 1911; Il Nuovo Testamento tradotto dal testo originale e corredato di note e di prefazioni. Il ed. interamente rifusa, Firenze 1914; Il Nuovo Testamento tradotto dal testo originale e corredato di note e prefazioni. Edizione dedicata »Ai Prodi baluardo e gloria d'Italia«, Firenze 1914; Il nuovo Testamento tradotto dal testo originale e corredato di note e di prefazione, III ed. e riveduta, Firenze 1917; Il Nuovo Testamento e il Salmi, Firenze 1917; I Salmi tradotti dall'ebraico e cporredati di introduzione e di note, Firenze 1917; Giobbe. Tradotto dell'ebraico e annotato, Firenze 1918; I Salmi tradoti dall'ebraico e corredati di introduzioni e di note, Firenze 1918; I Vangeli e gli Atti degli Apostoli tradotti dal testo originale e corredati di note e di prefazionio, Firenze 1918; I Vageli tradotti dal testo originale e annotati, Firenze 1919; I

Vangeli tradotti dal testo originale e annotati, Edizione dedicata »Ai Prodi baluardo e gloria d'Italia, Firenze 1919; Il Vangelo secondo S. Luca tradotto dal testo originale ed annotato, Firenze 1920; La Bibbia (L'Antico e il Nuovo Testamento) tradotto dai testi originali e annotata, Firenze 1921-1931, Band 1; Introduzione generale; »La Bibbia, sua storia e storia d'Israele«, 1927; Band II: La LEGGE (Torah): O Il Pentateuco. Genesi-Esodo-Levitico-Numeri-Deuteronomio, 1921; Band III: I Profeti (Nebiiim). Profeti della prima serie: Giosuè-Giudici-Samuele-Re, 1927 ; Band IV: I Profeti (Nebiiim). Profeti della seconda serie: Isaia-Geremia, 1928; Band V: I Profeti (Nebiiim). Profeti della seconda serie: Ezechiele-I Dodici, 1928; Band VI: Gli Agiografi (Ketubim): Cantico de'cantici-Ruth-LamentazioneEcclesiaste-Esther-Daniele, 1925; Band IX. Gli Agiografi (Ketubim): I-II Cronache-Ezra-Nehemiah, 1925; Band X: I Vangeli e gli Atti degli Apostoli, 1929; Band XII: Le Epistole e l'Apocalisse, 1930; La Sacra ossia l'Antico e il Nuovo Testamento, versione riveduta sui testi originali, Roma 1927; Schiarimento. A proposito de la Bibbia tradotta dai testi originali, annotata e illustrata nei luoghi e nei documenti, Firenze 1928; Il Nuovo Testamento tradotto dal testo originale greco e i Salmi tradotti dall'ebraico con introduzioni e note, Firenze 1930; Il »Padre nostro« studio, Firenze 1939; Il libro dei libri e le sue fortunate vicende nel corso dei secoli, Firenze 1939; Le origini del Nuovo Testamento, 1944;

Lüdemann, Gerd 1946 Visselhövede, Németország – Teológiát tanult Göttingen, 1966-1971 első teológiai vizsga 1971-1974 teológiai doktorátus Göttingen 1974. Duke University, 1974-1975. Tudományos munkatárs W.D. Davies-nél. Felkészülés habilitációra Göttingen, Dr. G. Strecker 1975-1977 „Paulus, der Heidenapostel“ Band I. Studien zur Chronologie. Göttingen, 1977. Docens Göttingen főiskolán 1976-77. 1977-79 Vendég tanár és asszisztens McMaster University 1979 asszisztens Vanderbilt Divinity School. 1980 vendégtanár az újszövetségi karon Vanderbilt Divinity School. Heisenberg ösztöndíj 1980-1983. 1982 tanár Kassel-ben. 1983 kinevezett tanár Göttingenben U. Luz utóda. SNTS –tag. 1984 vendég professor Vanderbilt Divinity School. 1992-2005 vendég kutató Vanderbilt Divinity School. 1994 visszautasítja a meghívást Bonn újszövetségi tanszékére Schrage utódja. Göttingen Öskeresztény tanszék vezetője 1999-től Majd az újszövetségi tanszék vezetője Göttingen. Mivel lépésről lépésre megtagadta a keresztény hitet 1999-ben egyházi határozattal eltávolították a tanszékről és az Ókeresztény irodalom tanszékét kapta meg, ez ellen az egyházi rendelkezés ellen tiltakozott, 2005-be ezt a tiltakozását elutasították. **Művei:** Osterglaube ohne Auferstehung? Diskussion mit Gerd Lüdemann. Hrsg. v. Hansjürgen Verweyen. Freiburg, Basel, Wien: Herder. 1995. Der große Betrug - Und was Jesus wirklich sagte und tat von Gerd Lüdemann. Lüneburg: zu Klampen Verlag. 1998. Bibel der Häretiker von Gerd Lüdemann, Martina Janßen. Radius-Verlag 2003. Das Unheilige in der Heiligen Schrift - Die dunkle Seite der Bibel von Gerd Lüdemann. Springe: zu Klampen Verlag. 2004. Jesus nach 2000 Jahren - Was er wirklich sagte und tat Zweite, verbesserte Auflage von Gerd Lüdemann. Springe: zu Klampen Verlag. 2004. Altes Testament und christliche Kirche von Gerd Lüdemann. Springe: zu Klampen Verlag. 2006. Altes Testament und christliche Kirche Lüdemann, Gerd. - Springe : zu Klampen, 2006.

Lührmann, Dieter H., 1939 Lingen/Ems, Németország – Teológiai tanulmányait a Heidelbergi Egyetemen kezdte és ThD 1964-ben. Lelkészsé avatták 1965-ben. Heidelbergben tudományos asszisztens 1965-69. Docens 1969-74. Bethel Theol Sem. Professzor 1974-82. Marburgban tanított 1982-től. Yale Egyetemen tanított 1989-ban. Szakterülete az Újszövetség. **Művei:** Das Markusevangelium, Mohr/Siebeck 1987. Galatians. Fortress, 1992.